

miljøjournalen

NR. 6 • 2005

Tema: Sverige

Gröna folkhemmet

Mona Sahlin skal bygge grønt samfunn

Ftalater farligere enn antatt

Bli begravd økologisk!

(Foto: Kristian S. Aas)

Innhold

Ftalater gir mindre penis

Denne gangen handler det ikke om salamandre, men om guttebabyer. Side 4

Slik unngår du ftalater

Grønn Hverdags Håkon Lindahl viser vei. Side 5

— Kyotoavtalen minner om München, 1938

Gaia-teoretiker James Lovelock ser mørkt på klimapolitikken. Side 6

Antarktis legger på seg

Virkeligheten passer med klimamodellene: Antarktis legger på seg snø og is. Side 7

Fortsatt gasskraft-motstand

Miljøbevegelsen har ikke gitt opp kampen mot gasskraft uten CO2-rensing. Side 8

Tema: Sverige, side 10 - 22

Mona Sahlin, verdens første minister for bærekraft. Side 10

Barsebäck stengt. Side 12

Pionérprosjekt for byutvikling. Side 13

Hyggelig miljøvern i hyggelig by. Side 14

Sparer penger på gratis buss. Side 15

Ni milliarder til togtunnel i Malmö. Side 18

Frysetørring ved reisens slutt. Side 19

Norge og Sverige: Ulike sider av samme miljøsak. Side 20

Svenskene best på bioregistrering. Side 21

Uenighet om import av tropetømmer

WTO-frykt svever over regjeringskvartalet. Side 24

Raser mot rasering

Naturvernforbundet anmelder hogst i strandsonen i Kragerø. Side 26

Finansdepartementet holder på sitt

Forsvarer sitt standpunkt om bilavgifter. Side 28

Norske landskap

...slik du ikke har sett dem før. Side 30

Dyr til slutt

I Afrika har forskerne funnet en ape de ikke kjente, mens inderne vil klone en gepard. Siste side.

Leder

Grøna folkhemmet

I dette nummeret har Miljøjournalen gleden av å invitere på rundtur i nabolandet. Vi har sett på alt fra gedigne investeringer i kollektivtrafikk til nyvinninger på begravningsfronten. Dessuten har vi flere intervjuer med interessante svensker.

En av dem er Mona Sahlin. Sist høst ble hun verdens første minister for bærekraftig utvikling, som sjef for det nye departementet for miljø og samfunnsbygging. Opprettelsen av dette departementet er det foreløpig siste, konkrete resultatet av statsminister Göran Perssons uttrykte visjon om å skape et "grønt folkhem" i Sverige. Med uttrykket folkhem spiller Persson på sosialdemokratenes historie som statsbærende og -nettopp - samfunnsbyggende parti i store deler av forrige århundre. Folkhemmet var sosialdemokratenes egen betegnelse på det trygge og velorganiserte Sverige, med arbeidsplasser, boliger og offentlige ordninger for de fleste behov.

Som i Norge var industrivekst en avgjørende forutsetning for folkhemmet. Og omtrent som her oppsto en konflikt mellom miljøinteresser og industriarbeidsplasser. Selv om denne konflikten på mange måter er blitt mindre med årene, er den fortsatt med på å definere rammene for samfunns-

debatten. Med visjonen om "grøna folkhemmet" vil Persson og Sahlin bygge bro over disse motsetningene, og vise at miljøsatsing betyr arbeidsplasser.

Sammenligner vi den svenske miljøsatsingen med den norske, er det vår påstand at Norge for tiden ikke kommer særlig pent fra det. Dersom vi ikke skal bli hengende enda lenger etter, bør norske samfunnstopper snarest ta inn over seg behovet for den miljøomstillingen Mona Sahlin snakker om. Og uansett partifarge bør norske politikere så fort som mulig ta en grundig kikk på svenskenes eksperiment.

Miljøjournalen

FUNGERENDE REDAKTØR:
Jon Bjartnes | Tlf. 23 10 96 07
jb@naturvern.no

REDAKSJON:
Elisabeth Kirkeng Andersen
Tlf. 23 10 96 06 | eka@naturvern.no
Kristian Skjellum Aas | Tlf. 23 10 96 08
kaa@naturvern.no

ADRESSE:
Pb 342 Sentrum, 0101 Oslo
Tlf. 23 10 96 10
Faks 23 10 96 11
Mail: redaksjonen@naturvern.no
www.miljøjournalen.no

ABONNEMENT: 290 pr. år [privat] 650 pr. år [bedrifter]

ANNONSER: HS Media,
tlf. 62 94 10 30, faks 62 94 10 35

UTGIVER: Norges Naturvernforbund
TRYKK: Gan Grafisk

NESTE UTGAVE: JULI 2005

— Forakt for loven

Dag Elgvin i Naturvernforbundet i Finnmark bruker sterke ord overfor Tana kommunes praksis med å gi dispensasjoner for barmarkskjøring i utmark.

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Tana kommune innvilget i fjor over 300 søknader om barmarkskjøring i forbindelse med jakt, fiske og bærplukking. Av disse klaget Naturvernforbundet i Finnmark inn 23 vedtak.

— Kommunen tok ikke klagen til følge, men fylkesmannen fant at vedtakene ikke hadde hjemmel i loven, og opphevet dem. Nå har Tana kommune igjen gitt tillatelse til noen av de samme personene som fikk vedtakene opphevet i fjor. De har søkt på samme grunnlag, og for de samme traseene. Dette er forakt for loven, sier Elgvin.

Beklagelig, sier ordfører

Ordfører Ingrid Smuk Rolstad (Ap) i Tana kommune mener det er beklagelig hvis dette har skjedd.

— Hvis det Naturvernforbundet her viser til har skjedd, er det beklagelig. Vi kan ikke vise forakt for loven. Da må vi som behandler denne typen saker skjerpe oss. Hvis slike saker dukker opp, kan det føre til at kommunene ikke får forvalte denne typen saker mer, sier Rolstad.

Hun forteller at det arbeides med et seminar, der alle de samiske kommunene i Finnmark, som alle forvalter store utmarksressurser, skal diskutere på hvilken måte de skal angripe utfordringene når det gjelder motorferdsel i utmark.

— Vi må ha forståelse for at det er noen som henter sitt utkomme slik, og lever av å høste av naturen. Men det er viktig at det skjer på en måte som skåner naturen mest mulig. Jeg synes det er viktig at vi har en naturforvaltning vi ikke behøver å skjennes over, sier Rolstad.

Barmarkskjøringen gir store, skjemmende sår i naturen. (Arkivfoto)

Departementet vil bremse

Miljøverndepartementet startet i slutten av mai en offensiv mot unødvendig barmarkskjøring i utmark. Signalene fra departementet tyder på at de mener kommunene generelt er for rundhåndet med dispensasjoner for motorferdsel. Miljøvernminister Knut Arild Hareide besøkte Kautokeino kommune, en kommune som gjentatte ganger har vært i Naturvernforbundets søkelys for slepp-

hendt dispensasjonspraksis.

— Dersom en skal få til en reduksjon av barmarkskjøring er det viktig at man har samme forståelse av at dette er et problem. Den enkelte kommune må selv være villig til å gjøre noe for å redusere barmarkskjøringen, sa Hareide.

Utmarksløyper like lange som E6

I Finnmark er det ifølge Miljøverndepartementet etablert 745

kilometer med barmarksløyper, der det er fri ferdsel med motorkjøretøyer i utmark. I tillegg til dette har kommunene etablert 2437 kilometer med dispensasjonsløyper, som man må søke om å få kjøre. Dette er omtrent samme distanse som E6 fra Svinnesund til Krikenes. Slik ferdsel er strengt regulert i lovverket, men kommunene gir ifølge Elgvin ofte dispensasjoner som ikke er hjemlet i lovverket.

Tusen båter reparert

Fem måneder etter tsunamien er nå tusen båter reparert i tamiltigrenes områder på Sri Lanka. Nesten 400 båtbyggere har vært i sving. Arbeidet finansieres av Kystaksjonen for flomofrene, en innsamlingskampanje som ble startet av Naturvernforbundet og Utviklingsfondet.

Kampanjeansvarlig Gunnar

Album forteller til NRK at det gjenstår å reparere 2000 båter i det aktuelle området. Målet er å bli ferdig til nyttår. Deretter håper Kystaksjonen å bidra til å sette opp et båtbyggeri og bygge noen nye båter. Hittil har aksjonen brukt 17 millioner kroner, men mangler fortsatt 15 millioner til for å komme i mål.

Faksimile, Miljøjournalen 3-2005

Ftalater kan gi

Ftalater, kjemikalier som brukes til å mykgjøre plast, kan føre til at guttebabyer fødes med mindre penis og testikler. Det kommer fram i en ny studie. Ftalater brukes i alt fra kosmetikk, sjampo og parfyme til leker, klær, plastposer og gulv.

TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Høye doser av ftalater, kjemikalier som brukes til å mykgjøre plast i en rekke produkter vi bruker daglig, kan ha feminiserende virkning på hanndyr. Det er kjent fra en rekke studier. For første gang viser imidlertid en studie at selv ganske ordinære nivåer av kjemikaliene kan ha denne virkningen - ikke bare på hanndyr - men også på gutter i mors liv. Forskerne bak studien frykter at mennesker kan være mer følsomme for de hormonforstyrrende effektene av ftalater enn forsøksdyr.

Påvirket kjønnsutviklingen

I studien testet forskerne gravide kvinners urin for ni vanlige ftalater. Etter at guttebarna til kvinnene var født ble de undersøkt. For de gravide kvinnene som hadde høye nivåer av fire av de ni ulike ftalatene, skjedde det noe galt hos guttene: De hadde mindre peniser, mindre utviklede testikler og mindre avstand mellom kjønnsorganene og anus, skriver både The Guardian og BBC News. Guttene ble rett og slett feminisert fordi ftalatene på en ennå ukjent måte undertrykker produksjonen av det mannlige hormonet testosteron og andre androgener.

Hvilke produkter?

En av de ledende forskerne bak undersøkelsen, Shanna Swan fra University of Rochester, sier at forskningen nå må finne ut av hvilke produkter med ftalater som har skylden for feminiseringen. En av måtene ftalater i det hele tatt kan komme inn i kroppen til mennesker på, er ved å lekke ut fra plastemballasje til maten vi

Gravide kvinner med høye nivåer av ftalater i kroppen, risikerer å få sønner som er mer feminine enn naturen opprinnelig hadde designet dem. (Illustrasjonsfoto: Photos.com)

spiser.

— Hvis dette stemmer er det sensasjonelt, kommenterer Andreas Kortenkamp fra School of Pharmacy til The Guardian.

— Dette er første gangen noen viser denne effekten på mennesker. Dette er en indikator på at noe har gått forferdelig galt i utviklingen i livmoren. Derfor er dette så alvorlig, sier Kortenkamp.

— Ftalater er masse-kjemikalier. De brukes i alt av myke plastprodukter fra plastfilm, dialysetuber og blodposer til leker. Industrien og samfunnet står overfor en utfordring i forhold til å finne ut av dette, sier Kortenkamp.

Myke plastleker kan inneholde ftalater. I Norge er ftalater forbudt i produkter til barn under tre år. (Illustrasjonsfoto: Photos.com)

Forskningen er publisert i det amerikanske tidsskriftet Environmental Health Perspectives. Du kan lese hele artikkelen selv på:
<http://ehp.niehs.nih.gov/members/2005/8100/8100.pdf>

mindre penis

Norske myndigheter ser på studien

Vitenskapskomiteen for mattrygghet sin faggruppe innen tilsetningsstoffer, aroma, matemballasje og kosmetikk risikovurderer i disse dager bruken av dietylftalat (DEP) i kosmetiske produkter. Arbeidet skulle vært ferdig i mai måned, men på grunn av den amerikanske studien som påviser en sammenheng mellom blant annet dietylftalat og feminisering av gutter, har faggruppen valgt å utsette sin konklusjon for å ta med seg den amerikanske studien i sitt arbeid, opplyser koordinator for faggruppen, Tor Øystein Fotland.

— Faggruppen har avsluttende møte 15. juni. Etter det vil den komme med sin risikovurdering av bruken av DEP i kosmetiske produkter, sier Fotland.

Få bukt med ftalatene

Bruk din forbrukermakt, oppfordrer Grønn Hverdag, og press produsentene til å slutte å bruke ftalater i produktene sine. Miljørådgiver Håkon Lindahl viser vei.

■ TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Grønn Hverdag har med bekymring lest den amerikanske undersøkelsen om hvordan guttefostre i mors liv kan bli feminisert av ftalater.

— Barn har en beskyttelse i og med at det er forbudt å bruke ftalater i produkter til barn under tre år, mens fostrene i mors mage er ubeskyttet. Det er ikke riktig, sier Håkon Lindahl som er miljørådgiver i Grønn Hverdag.

Grønn Hverdag har jobbet mot ftalater i en årrekke, og mener at produsentene bør bruke erstatningsstoffer som ikke er miljø- eller helseskadelige.

— Vi er særlig bekymret over alle ftalatene i produkter til barn, som leketøy og plasttrykk på klær. Når barn tygger på leker med ftalater frigjøres disse, sier Lindahl.

Her følger Lindahls råd til hvordan man kan unngå ftalater i hverdagen:

Håkon Lindahl. (Foto: Grønn Hverdag)

Byggematerialer/interiør

— Hvis du skal legge nytt gulvbelegg: Unngå vinyl (=PVC). Velg isteden svanemerket linoleum, parkett av nordiske tresorter eller lignende.

— Unngå møbler i kunstskinn (skai).

— Sparkelmasse kan inneholde ftalater. Spør i butikken.

Klær

— Unngå klær og regntøy av

PVC. Ofte vil PVC-klær selges under handelsnavn som vinyl, skai, kunstskinn eller lignende.

— PVC benyttes også ofte i trykk på for eksempel barneklær.

— Sko kan være laget av, eller inneholde PVC med ftalater. Spør i butikken.

Kosmetikk og pleieprodukter

— Neglelakk kan inneholde dibetylftalat (DBP). Vil sjelden være angitt på innholdsdeklarasjonen.

— Kosmetikk som inneholder alkohol, for eksempel parfyme, vil ofte være "denaturert" med dietylftalat (DEP). Hvis parfyme inneholder alkohol, vil det som oftest være angitt som "alcohol denat" i innholdsdeklarasjonen. Det finnes andre denatureringsmidler, men denatureringsmiddel er sjelden avgitt i innholdsdeklarasjonen – i hvert fall ikke når DEP benyttes. Se etter navn som "Denatonium Benzoate" og "Sucroseoctaacetate" som er alternative denature-

ringsmidler i innholdsdeklarasjonen.

Leker

— Unngå plastleker av PVC. Sjelden angitt på produktet, men det kan sjekkes på to måter:

For det første er PVC-plast tyngre enn vann. Hvis en massiv plastbit synker, er den PVC. Eller; ta en bit kobbertråd, varm den opp i en flamme. Hold kobbertråden inntil plastleken, slik at noe av platen smelter over på kobbertråden. Hold kobbertråden inn i flammen igjen, helst i et mørkt rom. Hvis flammen blir grønn, er leken laget av PVC.

Annet

— Noen tøybleier (ikke mange) inneholder PVC, og kan dermed inneholde ftalater.

— Sexleketøy i "kunstskinn" kan inneholde ftalater. Alternativet er produkter laget av silikon.

Gaia-teoriens far: —Kyoto minner om

— Ofte får politikerne spørsmål om klimaet og svarer ved å henvise til Kyotoavtalen. Som om alt skulle være som Chamberlain som dro til München 1938, snakket med Hitler og erklærte fred i vår tid. Kyotoavtalen er fortsatt på spill.

■ TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

Gaia-teoriens far, den britiske forskeren James Lovelock, har vært i Norge. Her har han blant annet forelest på Universitetet i Oslo, og vært hovedinnleder på seminar i regi av klimaforskningsinstituttet Cicero, på Kleivstua på Ringerike. Der presenterte Lovelock et pessimistisk bilde for forskere, politikere og andre fram-møtte.

— Mye verre enn noen tsunami

— Tsunamien som rammet sørøst-Asia viser vår planets evne til å drepe. Virkningene var tragiske for de som ble rammet. Men dette er for ingenting å regne sammenlignet med hva som kan komme, sa Lovelock.

Tidligere var han ikke særlig bekymret for menneskeskapte klimaendringer. Hans hypotese var at jordas selvregulerende mekanismer ville motvirke effekten av økt CO₂-innhold i atmosfæren. I kortform: Slapp av, CO₂ er en respirasjonsgass, den fikser Gaia. Men etter hvert som klimaforskningen og hans eget fag geovitenskapen har utviklet seg, har han kommet til en konklusjon som er dramatisk annerledes.

Historisk parallell

De lange linjene i jordas utviklingshistorie har alltid vært grunnlaget for Lovelocks hypoteser. For å vurdere mulige konsekvenser av dagens endringer i atmosfærens sammensetning, har han og hans medarbeidere lett

etter historiske paralleller. Spørsmålet er om jorda noen gang tidligere har vært utsatt for tilsvarende økninger av karboninnhold i atmosfæren.

— Det nærmeste vi har kommet å finne en historisk parallell, inntraff for 55 millioner år siden. Da økte karboninnholdet brått, og resultatet var at klimaet skiftet fra ett rimelig stabilt nivå til et annet og varmere nivå. Livsvilkårene forandret seg drastisk på hele jorda, sa Lovelock.

— Tar noen hundre tusen år å rydde opp

Med seg til Kleivstua hadde Lovelock den yngre kollegaen Timothy Lenton, som utdypet parallellen med hendelsene for 55 millioner år siden.

— Vi vet ikke nøyaktig hva som skjedde. Men karboninnholdet i atmosfæren økte ganske plutselig. Resultatet var at temperaturene steg med 4-5 grader i tropene, og 8-10 grader i tempererte strøk. Deretter fulgte en lang og relativt stabil, varm periode, hvor grønne planter vokste og bandt karbon som gradvis ble begravd i jordsmonn og bergarter. Det tok noe sånt som 200 000 år før karboninnholdet i atmosfæren var tilbake på samme nivå som før de brå endringene kom, sa Lenton.

Isfritt, stabilt, varmt

Ifølge Lenton kan man ikke se bort fra at økningen i atmosfærens CO₂-innhold vil føre til et brått klimaskifte og en overgang til et nytt, stabilt og tilnærmet isfritt

— I hele min tid som forsker kan jeg ikke huske et eneste spørsmål der det har vært så stor vitenskapelig enighet, som i spørsmålet om drivhuseffekten, sier James Lovelock, Gaia-teoriens far. (Foto: Jon Bjartnes)

klimasystem. En av konsekvensene ville være et vesentlig høyere havnivå enn i dag.

Det er slike trusselbilder som har fått den tidligere så ubekymrede Gaia-teoretikeren Lovelock til å skifte posisjon.

— En slik overgang vil undergrave stabiliteten både i økologiske og sosiale systemer. Aksellerende klimaendringer vil sveipe vekk de kvaliteter som gjør at vi kan oppleve omgivelsene som komfortable. Det er ingen overdrivelse å si at sivilisasjonen står på spill. Det finnes en grense for hvor mye CO₂ atmosfæren kan inneholde før vi får en slik brå

endring, hvor vi vil bli fanget i en ond sirkel av positiv feedback (se rammesak, red. anm.), og hvor klimaet vil bevege seg irreversibelt til en ny tilstand. Vi vet ikke nøyaktig hvor grensen befinner seg. Kanskje har vi allerede passert, sa Lovelock.

— Bærekraftig tilbaketrekning

Innsatsen mot klimaendringer står ikke på noen måte i forhold til den trusselen vi står overfor, mener Lovelock.

— Vi er like forvirrede nå som vi var i 1938, da Chamberlain dro for å forhandle med Hitler. Vi må handle som om vi forberedte oss

1938

være under kontroll. Det minner meg om Neville
llstendig utilstrekkelig, og det er sivilisasjonen som

fakta

James Lovelock

Født 1919. Britisk forsker, oppfinner og forfatter. Aktiv på mange fagfelt. Opprinnelig medisiner. Fant opp en elektrondetektor som gjorde det mulig å måle forekomsten av klorholdige kjemikalier i ozonlaget i atmosfæren. Mest kjent for Gaia-teorien.

Gaia-teorien

Teori om at jorda kan forstås som et levende system. Bygger på at planeten, på samme måte som levende organismer, har systemer som sikrer stabilitet. Både klimaet på jorda og atmosfærens sammensetning reguleres av systemer hvor levende skapningers aktivitet er avgjørende faktorer. Betegnelsen på teorien er hentet fra gresk mytologi, hvor Gaia var navnet på Moder Jord.

Negativ feedback

I komplekse systemer som en menneskekropp eller en "levende" planet, sikres stabiliteten ved negativ feedback. Det vil si at når én faktor vokser (CO₂-innhold i atmosfæren) vil en annen faktor motvirke effekten (økt plantevekst, og dermed redusert CO₂-innhold). Forutsetningen for stabilitet er dermed at disse andre faktorene kan slå til når behovet melder seg. For at økt CO₂-innhold skal kunne kompenseres med økt plantevekst, må plantene også ha plass, næring, passelig temperatur og ikke for mye UV-stråler.

Positiv feedback

Motsatt av negativ feedback: Når én faktor vokser, vil en annen forsterke effekten. For eksempel: Dersom pol-isen smelter, vil jorda absorbere mer varme fra sola, fordi hav er mørkere enn is, og dermed en mer effektiv varmfanger. Eller: Varmere klima kan komme til å bety flere skogbranner, som frigir CO₂ og reduserer mulighetene for CO₂-opptak.

på en krig. Det er for sent å snakke om bærekraftig utvikling. I stedet bør vi begynne å snakke om bærekraftig tilbaketrekning. Hvis vi skal ha noen sjanse for å få til en myk landing, må vi også ta i

bruk atomkraft for å redusere bruken av fossile brennstoffer. Atomkraft er ingen god løsning på lang sikt, men kan sammenlignes med å ta medisin under sykdom, sa James Lovelock.

Antarktis legger på seg

Satelittmålinger viser at de indre delene av Antarktis legger på seg 45 milliarder tonn vann årlig.

■ TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Klimamodeller har lenge forutsett veksten, men dette er første gang forskerne har observert at spådommene stemmer. 1,8 cm snø og is har Antarktis sine indre deler vokst med i høyden årlig fra 1992 til 2003 viser satelittmålinger fra European Space Agency (ESA). Området som er målt tilsvarer 75 prosent av den landfaste delen av Antarktis, og omfatter 85 prosent av det totale isvolumet for kontinentet. Det er amerikanske forskere med professor Curt Davis fra University of Missouri i spissen som har publisert resultatene i anerkjente *Science*.

Forutsett

Årsaken til vektøkningen, som tilsvarer svimlende 45 milliarder tonn vann hvert år, er i tråd med hva klimamodeller har forutsett vil skje på Antarktis: Høyere temperaturer for hele jordkloden vil føre til mer damp i luften, som vil falle som snø over Antarktis.

— Dette er det første observasjonsmessige bevis på det som lenge har blitt forutsett av klimamodeller, sier Davis til New York Times.

Gåte kan bli løst

Hva som skjer i de ytre delene av kontinentet vet intet menneske, for teknologien som kan gi svar på dette finnes ennå ikke. Men Davis antar at ESA sin satellitt CryoSat som skal sendes opp neste år, kan klare brasene ved å måle forandringer også i randsonene av Antarktis. Det kan være den eneste måten å få svar på om de ytre

Pingvinene får mer snø å boltre seg på.
(Foto: Photos.com)

delene vokser eller smelter bort, noe som vil ha store konsekvenser for havnivået.

Avgjørende for havnivået

De siste årene har forskere tilknyttet Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) observert en økning i havnivået på 1,8 millimeter i året. Økningen skyldes særlig at pol-isen i Arktis er i ferd med å smelte. Antarktis sin vektøkning kan ta av for en del av denne økningen, men bare dersom randsonene også legger på seg. Smelter de vil dette føre til enda høyere vannivå, og dermed står en rekke øysivilisasjoner i fare for å gå dukken – bokstavelig talt.

Davis mener Antarktis er den eneste delen av verden som i dag legger på seg i form av snø og is. Over Grønland faller det også mer nedbør i form av snø og is på grunn av økt damp i atmosfæren, likevel legger ikke øya på seg. Årsaken er at det er mye varmere på Grønland enn på den andre siden av jordkloden. Det betyr at snøen som faller over Grønland smelter med det samme, ettersom temperaturen her øker, sier Davis til BBC News.

kalenderen

10. – 12. juni

Landsmøte i Norges Naturvernforbund, Porsgrunn

14.-15. juni

Sustainable City Development Seminar om miljøvennlig byutvikling
Malmö, Sverige
www.malmo.se/sustainablecity

15. juni

Internasjonalt energiforum.
"Fremtidens energisystem – muligheter og utfordringer."
Seminar i regi av Handelshøyskolen BI og Nord Pool

15. - 16. juni

NVE-seminar om vindkraft.
Sommarøya ved Tromsø.
www.nve.no

19. juni

Villblomstenes dag
Arr. Norsk Botanisk Forening
www.toyen.uio.no/botanisk/nbf/villblomstdag/index2005.htm

5.-13. august

Natur og Ungdoms sommerleir
Bolærne, Vestfold
www.nu.no

10.-13. august

Øyafestivalen
Musikkfestival med miljøprofil
Middelalderparken, Oslo
www.oyafestivalen.no

4.-11. september

Friluftslivets uke
Arrangementer over hele landet
Se www.frifo.no
seminar om vindkraft.
Sommarøya ved Tromsø.
www.nve.no

26. - 28. oktober

Internasjonal, nordisk bioenergikonferanse i
Trondheim. www.baltic21.org.

— Vi stopper

Norske miljøvernere tror fortsatt det er mulig å unngå bygging av gasskraftverk. Ungdoms leder Ane Hansdatter Kismul.

■ TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Selskapet Naturkraft har nå penger til å benytte seg av sin konsesjon til å bygge gasskraftverk uten CO₂-rensing på Kårstø i Rogaland. Ifølge selskapet skal endelig beslutning fattes i juni, og byggestart kan komme i høst. Statsminister Kjell Magne Bondevik sa at han beklager Naturkrafts plan, men at det ikke er mulig å endre en konsesjon som ble gitt på lovlig måte av Jens Stoltenbergs regjering.

— Å jo da

Naturvernforbundets nestleder Lars Haltbrekken mener regjeringen har opptil flere juridiske muligheter for å endre Naturkrafts konsesjoner.

Lars Haltbrekken (Foto: NNV)

— Jeg tror fortsatt gasskraftverket på Melkøya blir Norges eneste uten CO₂-rensing. Forurensningsloven gir rom for å endre utslippstillatelser i tilfeller som på Kårstø. Miljømyndighetene kan endre tillatelsene på eget initiativ, eller gjøre det i forbindelse med behandlingen av vår klage på at Naturkraft vil bygge et større anlegg enn først planlagt, sier Haltbrekken.

Etter at Naturkraft varslet mulig byggestart på Kårstø i høst, har miljøvernminister Knut Arild Hareide gitt Statens Forurensningstilsyn nye fullmakter til å vurdere gasskraftverks CO₂-ut-

København vil være best på øko-mat

Innen tre år skal 75 prosent av all mat som serveres i kommunale kantiner i den danske hovedstaden være økologisk.

■ TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

Det er målet for København kommunes "Dogme Økologi Prosjekt".

Man har allerede kommet et godt stykke på vei: Flere enn to av tre skoler er med i prosjektet, og på de deltagende skolene er 60 prosent av maten som serveres økologisk. Barnehagene som deltar i prosjektet har nådd målet allerede. Der utgjør øko-maten 79 prosent av serveringen.

København kommune bruker rundt 200 millioner kroner på mat i året. Ved å målrette innkjøpene ønsker kommunen å skape et attraktivt marked for økologiske bønder, og slå et slag for rent drikkevann, bedre dyrehelse og mer mangfold i naturen, går det fram av prosjektets hjemmesider. Hensikten er at nye rutiner skal gjøre det mulig å nå målet om 75 prosent økologisk mat innenfor rammen av de eksisterende budsjettene.

Øko-mat på danske fat, ihvertfall i København. (Foto: Photos.com)

Les mer på www.miljoe.kk.dk/oekologi

gasskraftverket

uten CO₂-rensing. — Vi skal vinne denne saken før det blir nødvendig å vurdere aksjoner, sier Natur og

Thomas Palm. (Foto: Kristian Aas)

slipp. Det er fortsatt ikke avklart om denne endringen kan få betydning for gasskraftverk som allerede har fått konsesjon — som Naturkrafts planlagte verk på Kårstø.

— Billig forsikring

Alt i alt er det mer enn nok åpne spørsmål til at motstanderne av "gammeldagse" gasskraftverk fortsatt er optimister. Thomas Palm i ZERO tror ikke det blir noe gasskraftverk uten deponering av CO₂-utslippene.

— Jeg er rimelig sikker på at det blir en fornuftig løsning på denne saken. Det er ganske lite som skal til for å bygge gasskraftverket på Kårstø med slik deponering. Det vil koste rundt 375 millioner kroner hvert år i fire år, noe som må være en billig forsikring for en ny regjering som vil unngå miljøbråk, sier Palm.

Truls Gulowsen i Greenpeace

Truls Gulowsen. (Foto: Kristian Aas)

er enig:

— Jeg har ingen tro på at gasskraftverket på Kårstø blir bygd. Debatten som går nå er et skremmeskudd, og jeg er sikker på at vi vinner kampen mot dette gasskraftverket. Hvis det blir bygd, blir det stående som et monument over visjonsløs norsk klimapolitikk, som politikerne kan skamme seg over, sier Gulowsen.

— Vil vinne valgkampen

Natur og Ungdoms leder Ane Hansdatter Kismul lover å bruke valgkampen til å lage mest mulig oppstyr om gasskraftsaken.

— Vårt krav er at CO₂-utslippene må halveres innen 2020. Da kan vi ikke begynne med å bygge

Ane Hansdatter Kismul. (Foto: Natur og Ungdom)

ut gammeldags gasskraft nå. I valgkampen skal vi vise hvilke politikere som er til å stole på i gasskraftsaken og hvilke som ikke er det, sier Kismul.

Blant de som ikke får noe godkjent-stempel av Natur og Ung-

dom er statsminister Kjell Magne Bondevik. For en tid siden lanserte NU nettstedet bondesvik.no, der de viser hva de mener om at regjeringen nå sier at den ikke vil gripe inn mot Naturkrafts planer på Kårstø.

Alpinanlegg tappet badevann

Tjernet Trollvann på Grefsenkollen i Oslo ble nesten fullstendig nedtappet i vinter. Grunnen er at et nærliggende skisenter i løpet av vinteren pumpet opp vann til produksjon av kunstsne. Da våren kom var vannstanden i Trollvann nesten tre meter under normalen.

Flere måneder etter at produksjonen av kunstsne tok slutt, er Trollvann fortsatt nedtappet og gjørmete. (Foto: Jon Bjartnes)

Verdens første min

— Miljø er det store velferdsspørsmålet for framtiden. For å klare de nødvendige omstillingene må man bryte opp en del gamle strukturer, sier Mona Sahlin til Miljøjournalen. Sist høst ble hun verdens første minister for bærekraftig utvikling.

TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

Mona Sahlin (48) har vært en av de svenske sosialdemokratenes mest markante politikere i mange år. Hun har hatt fem ulike statsrådsposter, inkludert visestatsminister, og har dessuten vært partisekretær. Nå nevnes hun stadig i spekulasjonene om hvem som blir Göran Perssons etterfølger som partileder og statsministerkandidat. Og sist høst svarte hun ja da samme Persson ba henne overta som sjef for det nye departementet for miljø og samfunnsbygging.

Først i verden

Det er flere år siden svenskene samlet energi- og miljøspørsmål i ett departement. Reformen i fjor høst gikk et par hakk videre: Det nye departementet har to statsråder, Sahlin som "samhallsbyggnadsminister" og Lena Sommestad som miljøvernminister. Mens Sommestad har ansvaret for tradisjonelle miljøoppgaver som naturvern og forurensningskontroll, skal Sahlin ta seg av tre områder som tidligere har vært delt mellom tre ulike departementer: Energi, bygging og planlegging. Ansvarsområdet til den nye ministeren omfatter også det vide begrepet bærekraft. Dermed ble Mona Sahlin — så vidt vites — verdens første minister for bærekraftig utvikling.

— Alle land står overfor behovet for en miljøomstilling. Når samfunnet forandres, og utfordringene er andre enn før, er det naturlig å gjøre om på departe-

mentenes organisering samtidig. Storbritannia har gjort noe lignende med sin organisering, og Nederland har diskutert det. Men vi var først, sier Mona Sahlin.

— **Veldig gammeldags struktur**
Etablerte departementsstrukturer blir gjerne konservative, mener Sahlin.

— Organiseringen til et departement kan bli veldig konserverende. I tidens løp utvikles det egne strukturer, tenkemåter og nettverk som gir liten plass til nye tanker og arbeidsformer. Man kan lett komme til å oppleve nye utfordringer og synsmåter som truende. Når det er nødvendig å omstille, slik det nå er på miljøområdet, kan disse gamle strukturene komme til å stå i veien for de endringene som trengs. Tanken bak å opprette et eget samfunnsbyggingsdepartement, var at strukturen til de etablerte departementene i Sverige var veldig gamle. Modellene var basert på hvordan samfunnet så ut på 50-, 60- og 70-tallet. Dette ga en gammeldags struktur som behøvde en renovering, sier Mona Sahlin.

— **Energiomlegging er nøkkelen**
Alle departementer har innflytelse på samfunnsbygging, og alle påvirker miljøet. Så hvordan kom svenskene fram til avgrensningene av arbeidsområdene til den nye ministeren?

— Göran tenkte: Vi trenger en miljøomstilling. Hva kan være den drivende kraften? Det mest åpenbare svaret handler om energi. En energiomlegging er gjennomgripende og påvirker alle de andre

— Alle land står overfor behovet for en miljøomstilling, sier svenskens samfunnsbyggingsminister Mona Sahlin. (Foto: Pawel Flato)

sektorene; jordbruk, infrastrukturutvikling, hvilke kjøretøyer vi skal ha... Hvor du enn vender deg, kan energiomleggingen være en drivende kraft for hele miljøomstillingen i samfunnet, sier Sahlin.

Å plassere energi og miljø i samme departement har skapt interesse også i andre land, i følge Sahlin.

— På møter mellom energiministerne i EU har vi flere ganger diskutert denne modellen. Energi og miljø er jo områder hvor det lett kan oppstå konflikter. Tradisjonelt har næringslivet kontrollert energifeltet, mens miljøinteressene har vært henvist til å protestere. Tidvis har man sett på

hverandre som fiender, istedenfor å finne de gode løsningene i fellesskap. Men det er den veien man må gå, sier Sahlin.

Bygging gir arbeidsplasser

Svenskenes energiomlegging er ingen entydig, grønn suksesshistorie. Atomkraftverket Barsebäck er stengt, men andre atomkraftverk øker produksjonen. Et nytt gasskraftverk skal bygges i Skåne. Samtidig kommer nye TWh med bioenergi inn på markedet hvert eneste år, og det er store planer for utbygging av vindkraft. Sahlins miljømålsettinger handler mest om de to siste — mer vindkraft og mer bioenergi

ister for bærekraft

— i tillegg til lavere forbruk. Alle disse områdene overlapper med hennes øvrige ansvarsområder, bygging og planlegging.

— I Sverige står boligene for rundt 40 prosent av energiforbruket. Vi regner med at 80 prosent av de bygninger som finnes nå, fortsatt kommer til å stå der om hundre år. Det er klart at bygging og renovering av boliger er avgjørende for hvor godt man vil lykkes med en energiomstilling. Her i Sverige har vi mange drabantbyer som nå er cirka 40 år gamle, og som behøver bygnings-teknisk renovering. Da sier vi: Bytt energisystem samtidig, og sørg også for å legge til rette for nye sosiale muligheter som kanskje mangler i disse områdene nå. Slik kommer byggebransjen på banen på en helt annen måte enn før. Både folk flest og fagbevegelsen ser at denne tankegangen skaper vekst og nye arbeidsplasser, sier Sahlin.

Styrker miljøinteressene

Med to statsråder i miljødepartementet, hvorav den ene har ansvar for samfunnsbygging, har miljøinteressene fått mye større tyngde i regjeringen, mener Sahlin.

— Denne reformen tvinger også resten av regjeringen til å tenke mer på miljø. Det gjelder for eksempel når det skal bygges ut ny infrastruktur. Samtidig ser vi at nye grupper begynner å forholde seg annerledes til hele spørsmålet om miljøtilpasset samfunnsbygging. Begrepet samfunnsbygging er i ferd med å få en renessanse, ikke minst blant arkitekter, sier Sahlin.

I næringslivet er reaksjonene mer blandet, ifølge bærekraftministeren.

— Blant de store selskapene er meningene delte. Hvis man ser for eksempel på Volvo og Saab er det meget oppmerksomme på at deres framtid er avhengig av nye, gode

miljøløsninger. Derimot har det kommet andre typer reaksjoner fra storbedrifter innen stål- og skogsindustrien. Der er det mange som først og fremst ønsker seg billig strøm, og de er gjerne skeptisk til en energiomlegging, sier hun.

Vil ikke gi råd til Norge

Sahlin er usikker på om den nye departementsstrukturen vil overleve dersom det skulle bli regjer-

ingsskifte i Sverige etter valget neste høst.

— Mottakelsen har foreløpig vært best blant radikale grupper, i miljøbevegelsen, fagbevegelsen og sosialdemokratiet. De borgerlige partiene har vært mer skeptiske. Slik jeg ser det har vi ett år til på oss, for å bevise at denne strukturen er den mest framtidsrettede, sier Mona Sahlin.

Hun vil ikke være med på å gi Norge noe råd om hvilken struk-

tur man bør satse på.

— Jeg har vært lenge nok med i politikken til å vite at hvis Sverige gir nabolandene råd, kan virkningen gjerne bli motsatt. Men alle land står jo overfor samme behov for miljøomstilling. Da behøves politikk som omstillingsfaktor, og etter vår oppfatning er det i hvert fall nyttig å vurdere om departementsstrukturen er tilpasset den politikken som trengs, sier Mona Sahlin.

Populært i miljøbevegelsen

Reformen med en egen minister for samfunnsbygging er møtt med positive reaksjoner i svensk miljøbevegelse, forteller generalsekretær Svante Axelsson i Svenska Naturskyddsföreningen.

TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

Svante Axelsson. (Foto: SNF)

Miljødepartementet alltid bare sier nei. Man setter i gang, man tar utbyggingsinitiativ og skaper jobber. Ordet modernisering ligner mer og mer på ordet miljøtil-

pasning. Det har stor betydning for miljøsakens posisjon, ikke minst innen det sosialdemokratiske partiet selv, sier Axelsson.

Stengte atomkraftverk

Den 1. juni ble atomkraftverket i Barsebäck i Skåne stengt, etter lang tids internasjonalt press, mest fra Danmark. Men Sverige øker atomkraftproduksjonen ved andre anlegg.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Barsebäck ligger bare 20 kilometer vekk fra sentrum av København. Hvis det hadde skjedd en alvorlig ulykke ved Barsebäck, kunne hele Københavnsområdet og Skåne ha blitt ubeboelig i lang tid fremover. Nå har elektrisitetsproduksjonen stoppet ved anlegget, men det vil ikke bli revet før om 15 år. Å stenge et atomkraftverk er nemlig ikke gjort i en håndvending, alt atomavfall må tas hånd om på en forsvarlig måte.

Høy sikkerhet, men...

Alle er enige i at sikkerheten ved verket har vært høy, men at plasseringen, midt i en region med to land og tre millioner innbyggere, ikke har vært bra. Spesielt har verket preget forholdet mellom Danmark og Sverige. Den danske avisen Ekstra Bladet har i en årrekke kjørt kampanjer for stenging av Barsebäck, og har med sterk bildebruk, plakatkampanjer og meningsytringer i avisen målbart dansk frustrasjon over verket. Flere ganger de siste ti årene har det vært planlagt å lukke Barsebäckverket, men alltid har noe kommet i veien. En avis oppsummerte saken slik: "Barsebäck ska stängas 2005 – och jultomten är svensk, polkagrisar lever i skogen, Kalles kaviar är en delikatess, Volvo ett hushållsredskap, Carl Hamilton bögs och Pippi Långstrump svensk statsminister." Men

Den danske avisen Ekstra Bladet har brukt sterke bilder i sin kampanje mot Barsebäckverket. Selv ikke Den lille havfrue har gått fri. (Illustrasjon: Ekstra Bladet)

nå er altså verket historie.

—Mer kjernekraft

Men svensk atomkraft ruller videre. I 1980 vedtok svenskene i en folkeavstemning at alle atomkraftverk skulle stenges innen 2010. I dag er 94 prosent av befolkningen i kommunene rundt Barsebäck mot nedleggelsen av verket. Debatten går om hvordan man skal skaffe svenskene mer elektrisitet. Selv om satsingen på

bioenergi og vindkraft er stor, forsvinner ikke atomkraften med det første. Ringhals-verket i Varberg, nærmere Norge, skal utvides. I tillegg skal det bygges gasskraftverk i Malmö, som skal produsere like mye strøm som Barsebäck og som vil doble Skånes CO₂-utslipp.

— Om ti år produseres det mer atomkraft i Sverige enn i dag, hevder Ringhals-direktør Jan Edberg overfor Svenska Dagbladet.

Sjølbe

Utstillingsbydelen Västra Hamnen gjør bydelen til et

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Området til den europeiske boligmessen Bo01, som ble holdt i Malmö, fortsetter å utvikle seg. Målet var å bygge opp en ny bydel på gammelt industriland, nær sentrum, med blandede funksjoner. I tillegg satte byutviklerne et ambisiøst mål: Hele bydelen skulle være selvforsynt med lokal, fornybar energi.

— Vi ville finne utviklingsmuligheter for Malmö. Dette ble et av signaturprosjektene, sammen med Öresundsbroen og hogskolen, forteller Richard Bengtsson. Han er ansvarlig for Sydkrafts satsinger i Västra Hamnen.

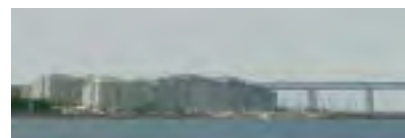
— Det ble bestemt i 1998 at Malmö skulle få holde den europeiske boligmessen i 2001. Vi ble budt inn som sponsorer, og var med på å utforme et kvalitetsprogram for området, som hadde som mål at bydelen skulle forsynes med 100 prosent lokal, fornybar energi. Da går det ikke å bruke elektrisitet til oppvarming, slik dere gjør mye i Norge, forteller Bengtsson.

Integret system

Hele bydelen har vannbåren varme. En energisentral med varmpumpe sørger for mesteparten av varmen, og henter denne ut fra grunnen og sjøen. 2600 kvadratmeter med solfangere bidrar også til oppvarmingen av vann. Disse er montert på bolig- og næringshusene i området, ofte på en kreativ måte slik at solfangerpanelene blir et estetisk innslag. Om sommeren lagres energien i grunnen, gjennom ti brønner,

Nå er Barsebäckverket stengt. (Foto: Kristian S. Aas)

Bor du på Västra Hamnen, har du utsikt til Öresundsbroen.

rging på svensk

ammen i Malmö skal være selvforsynt med energi. Solceller, solfangere, vindmøller og energilagring i europeisk pionerprosjekt innen byplanlegging.

På torget drikker folk kaffe og spiser lunsj. Rett utenfor er Öresund. På veggene henger det solfangere, og varmer opp leiligheter og kontorer. Västra Hamnen i Malmö er et lite kraftverk i seg selv. (Foto: Kristian S. Aas)

hver av dem 90 meter dyp. Om vinteren hentes så energien opp, og fordeles ut til husene i området. Kaldt vann sirkuleres også, og fungerer som kjøleanlegg om sommeren.

— Varmenettet er integrert med fjernvarmenettet i Malmö, så all varmen som benyttes på Västra

Richard Bengtsson, Sydkraft.

Hamnen er ikke nødvendigvis produsert akkurat der. Men målet er at området skal produsere like mye energi som det forbruker, fortel-

ler Bengtsson.

Vindmølle og biogass

For å dekke elektrisitetsforbruket ble det bygd en vindmølle i et nærliggende havneområde. I

tillegg er det montert 120 kvadratmeter med solceller, som også produserer elektrisitet. Biogass brukes også, denne utvinnes av kloakk og organisk avfall og brukes i "the European village", et frittstående område med 22 hus.

— Det ble investert 80 millioner kroner i energisystemet i Västra Hamnen. Av dette var 20 millioner støtte fra EU. Kundene betaler ikke noe ekstra for dette, men utbyggerne i området måtte betale litt mer enn vanlig. Denne typen energiløsning gir en mye mindre miljøpåvirkning enn tradisjonelle løsninger, og i 2000 fikk vi miljøprisen fra EU-prosjektet "Campaign for Take-Off" for våre løsninger på fornybar energi, forteller Bengtsson.

Attraktivt område

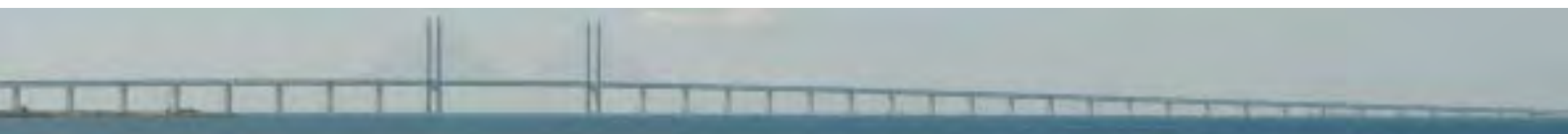
Hvordan gikk det så med området? Det er i dag ett av de mest

populære boligområdene i Malmö, og prisene har nær fordoblet seg siden området sto ferdig. Byens nye signaturbygg, "Turning Torso" på 190 meter, har allerede blitt kåret til verdens beste, nye boligbygg ved den prestisjefylte MIPIM-messen i Cannes, og skal tas i bruk i høst. Energibalansen går også ganske bra, ifølge Bengtsson.

— Vi har brukt noe mer enn vi har produsert i området. Faktisk var det slik at de innovative, nye løsningene har fungert veldig bra, mens vi har store problemer med varmepumpen, som er kjent teknologi. Samtidig har en del hus høyere energiforbruk enn spesifisert. Det er mulig at man bør være mer nøyaktig med byggingen av energisparehus, og at ikke alle kan ha vinduer fra gulv til tak, sier Bengtsson.

Turning Torso er Västra Hamnens nye signalbygg, 190 meter høyt. (Foto: Kristian S. Aas)

sbroen, Europas lengste bro mellom Malmö og København. (Foto: Kristian S. Aas)

Slank på CO₂

Nå starter en "karbondioksid-slankeklubb" i Malmö. Tre grupper er i oppstartsfasen, og deltakerne skal forsøke å redusere sine CO₂-utslipp på samme måte som deltakerne i vektclubber forsøker å ta av kilo: Ved å sette opp regnskap over sine utslipp og være bevisste på hva de forbruker. Ifølge avisen Grön Stad ble ideen født i en drøm Agenda 21-informatør Birgitta Gisby i Malmö hadde, der hun drømte om folk som kontrollveide hvor mange kilo CO₂ de hadde mistet.

Miljøby-seminar

14. og 15. juni arrangeres seminaret Sustainable City Development i Malmö, der deltakere fra hele Europa skal studere miljøprosjektene som er gjort i Malmö, og komme opp med nye ideer til hvordan byer kan bli enda mer miljøvennlige. Det vil bli arrangert forskjellige verksteder med fokus på energibruk, byggematerialer, energi, søppelhåndtering, transport, grønne lunger og enda flere temaer. Det vil også bli omvisninger i miljøbyområdet Västra Hamnen, omtalt på side 12 og 13.

Miljøteam m

Den lille byen Eksjö i Småland er en av Sveriges øko-kommuner, og en by der "støttes av en iherdig, kommunal miljøansvarlig.

Sven-Åke Svensson og Britt-Mari Johansson inspisere elven Eksjöån, som renner gjennom byen. Nå skal det settes ut orret. (Foto: Kristian S. Aas)

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

65 kommuner i Sverige er registrert som øko-kommuner hos Sekom, organisasjonen for svenske øko-kommuner. Eksjö har vært medlem hos Sekom siden 1995, men miljøteamene kom i gang før den tid.

— Det var en hjemflyttet pensjonist, Karl-Gustav Björk,

som tok initiativet til miljøteamene. I startfasen holdt han et stort møte der 120 mennesker kom. Disse ble enige om å starte miljøteam som skulle arbeide med miljøsaker i sine nærområder og i sin hverdag, forklarer Sven-Åke Svensson. Han er ansvarlig for arbeidet med Agenda 21 i Eksjö kommune, og er selv engasjert i aktivt miljøarbeid på fritiden.

Miljøteamene gikk blant annet sammen med kommunen og bygde om energiforsyningen i tre bolighus, for å vise hvordan man kan spare energi. Tre ulike løsninger ble presentert: En basert på ved, en på pellets og en på varmepumpe. Etter dette ble det gjort tiltak for at andre folk skulle gjøre det samme, og 13,5 millioner svenske kroner ble satset på omleggingen. Resultatet var at hele 436 oljeovner forsvant, og ble erstattet med pellets, ved eller fjernvarme.

— I tillegg har vi prøvd å spre miljøtankegangen til vår vennskapsby Barlinek i Polen. Vi har hatt flere utvekslinger dit, og har blant annet vært med på å bygge kloakkrenseanlegg der, forteller Svensson.

La lapp til naboene

Britt-Mari Johansson er en av

Energi-eksempler

De første miljøteamene startet i 1994, og det er fortsatt aktivitet i 5-6 lokale grupper. Mottoet er at du kan gjøre mye selv, og kommunen kan hjelpe til.

Eksjö er en idyllisk trehusby, der både natur- og kulturvern står sterkt. (Foto: Kristian S. Aas)

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

KST MNDRE!

Ikke la engangsgriillen forsoyle naturen. Kjøp produkter som varer i årevis.
Kast mindre.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

ed ildsjeler

Agenda 21" er mer enn et slagord. Her oppmuntres befolkningen til å engasjere seg i miljøspørsmål, og

ildsjelene som har drevet miljøarbeid i nærmiljøet i over ti år. Hun bor i det ene huset som ble brukt som eksempel på energisparing.

— Prestefruen i gata leverte ut "En liten bok om Gud" til alle som bodde her. "Jaha, da kan vel jeg dele ut noe som interesserer meg også!", tenkte jeg, og la lapp i postkassene til naboene om at jeg ville starte et miljøteam. Av 14 naboer ble 11 med, forteller Johansson energisk.

De første årene mottok miljøteamene nyhetsbrev fra Karl-Gustav Björk et par ganger i året, med tips til hva man kunne gjøre. Likevel var all innsats basert på frivillighet og engasjement.

— Folk ble blant annet engasjert i det nye systemet for søppel-sortering, beplantning, rydding av hekker, skjøtsel av elven som går bak huset her, belysning i gatene, økologisk mat, energibruk og mye mer. Jeg ble kjent med naboene. Barna mine husker aldri at de var inne hos naboene, men nå springer ungene mellom husene, og kjenner alle. Dette har blitt et mye mer sosialt nabolag, forteller Johansson.

Kulturbry

Men det er ikke bare miljøvernet som står sterkt i Eksjö. Byen er et levende kulturminne, og store deler av sentrum er bygd opp av trehus, som fortsatt står slik byplanen fra 1500-tallet skisserte at byen skulle være. Det gjøres et kontinuerlig arbeid for å holde byen pen og vedlikeholdt, og denne våren settes det ut ørret i elven Eksjöån. Ørreten forsvant når det bygdes en ny veg rundt byen, men tiltak har gjort at den nå kan innta byens vannveier igjen.

Skolerte ansatte

Også de kommunalt ansatte har blitt dratt med i Eksjøs miljøarbeid. I 1995 og 1996 gjennomførte Sven-Åke Svensson bussturer under mottoet "En reise i kretsløpet for Eksjö kommune", der 1400 kommunalt ansatte ble tatt med til renseanlegg,

kompostanlegg, energiverk, kildesorteringsstasjon og flere steder, for å lære om hvordan alle aktivitetene hang sammen, og hva dette hadde å si for miljøet. Det ble 27 bussturer før alle hadde fått runden, og responsen fra de ansatte var god.

— Mye av grunnen til at Eksjö

er så gode på lokalt miljøarbeid, er at vi har en dyktig koordinator i kommunen. Han viser alltid fram de gode eksemplene. I tillegg er det ingen konkurranse involvert, alle gjør det de vil, og sammenligner med seg selv. Det er sosialt og hyggelig, nyttig og utviklende, smiler Johansson.

— Vi engasjerer oss på forskjellige måter

Frida Ekström er svensk mastergradsstudent ved Senter for utvikling og miljø ved Universitetet i Oslo, og skriver oppgave om miljøteamene i Eksjö. Hun har ikke funnet noe tilsvarende i Norge.

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Selv om hun er svensk, og fra byen Nässjö ikke langt fra Eksjö, har Frida Ekström bodd i Norge i nesten ti år. Hun er ikke veldig overrasket over at ingen i Norge har lyktes så godt med lokal deltakelse i miljøvernarbeidet som Eksjö.

— Nordmenn og svensker engasjerer seg på forskjellige måter. I Norge er folk mer individualistiske, og ønsker ikke på samme måte å delta i fellesskap der man engasjerer seg i samme sak. Samtidig er ikke miljøarbeid sett på som noe som kan være en hobby i Norge. Det er ikke noe du "holder på med". Det er det i Sverige, forteller Ekström.

Ansvarliggjør ikke individer

Hun har lett etter lignende prosjekter i Norge.

— Prosjektet med foregangskommuner, gjennom stiftelsen Idébanken, er noe av det nær-

meste du kommer. Men det er ingenting i det prosjektet der man ansvarliggjør individer på samme måte. I Norge virker det som om man er redde for å legge til rette for at individer og konsumenter skal ansvarliggjøres. Her er miljøpolitikken nasjonal, og noe som politikerne driver på med. I Sverige er miljøpolitikken noe alle gjør, mener Ekström.

Dette gjør at det blir færre ildsjeler som driver prosjekter frem.

— Norge og Sverige er ganske like, både kulturelt og politisk, men vi har forskjellig kultur på det å legge til rette for personlige initiativer. Og forutsetningene begrenser hva man gjør, sier Ekström.

Viktig med nyttefølelse

Hun mener at politikerne både må legge til rette for at enkeltindivider lettere skal kunne engasjere seg, og vise seg som gode forbilder.

— Følelsen av å gjøre noe nyttig sammen har vært viktig for

Frida Ekström. (Foto: Kristian S. Aas)

deltakerne i miljøteamene. Det er denne følelsen som man må forsøke å få til, for at folk skal ønske å være med på slike aktiviteter, mener Ekström.

Hun har samtidig merket seg at opposisjonen mot miljøtiltak er større i Norge.

— Jeg tror folk har en følelse av at det gjøres nok, og at de slipper å gjøre noe selv. Norge lente seg tilbake i stolen etter Brundtland-kommisjonen, og følte at vi hadde gjort nok, sier Ekström.

Tjener penger på g

Tre kommuner i området rundt Västerås, en times reise vest for Stockholm, gikk sammen om å tilby gratis busser. Men så mye, også på de linjene som ikke er gratis, at man tjener penger på gratisbussen.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

— Vi har hatt en økning på 65-70 prosent på bussene inn mot regionsenteret Västerås, som korresponderer med gratisbussen Brukslinjen. Totalt har billettinntektene økt, forteller transportsjef Hans Eriksson i Västerås bykommune.

Mer buss for mindre penger

Brukslinjen kom i gang i august 2001, etter at kommunene Hallstahammar og Surahammar tok et initiativ og ville utvikle den lokale kollektivtrafikken. Pengene som tidligere ble brukt på skoleskyss, servicebusser og andre transporttjenester ble omfordelt, og Brukslinjen ble svaret.

— Det har ikke skjedd noen stor utvidelse av antall turer, men de er mer tilpasset lokale reisebehov. Vi får mer buss for mindre penger, og kan i tillegg gi tilbudet nulltakst, forklarer utredningssjef Jan Barklund i Hallstahammar kommune.

I all hovedsak er Brukslinjen en hovedbussrute som går fra sør til nord gjennom kommunene, innom alle de største befolkningsentrene. I tillegg kjøres det servicelinjer, som erstatter noe av den tidligere transporttjenesten for bevegelseshemmede. Alle linjene er imidlertid åpne for alle. Skoletidene er tilpasset bussens ankomsttider, og bussen korresponderer med både buss og tog til det regionale senteret Västerås og videre ut i Sverige. Disse linjene har vanlige takster.

Ingen opposisjon

— Tidligere hadde vi ett transportsystem for skoleskyss, ett for

syke og eldre og et tredje system for vanlig kollektivtrafikk. Hallstahammar kommune var tidlig ute med å se helheten i dette, og den nye avtalen om fordeling av underskuddet til kollektivtrafikken gjorde det mulig for kommunene å gjennomføre denne omleggingen. Det mest overraskende var at alle var positive! Det finnes ingen opposisjon til denne linjen, forteller transportsjef Eriksson.

Kommunene betaler mindre enn før, det regionale busselskapet tjener penger, det er billigere for trafikantene og kollektivandelen har gått opp.

— Det er en vann-vann-situasjon, og det gjør det morsomt å arbeide med Brukslinjen, smiler transportsjef Eriksson.

Ingen hadde gjetten at systemet skulle bli så populært.

— Til å begynne med hadde vi stort sett bestillingsturer fra Kvicksund helt i sør, fordi vi trodde trafikkgrunnlaget var så lite at vi ikke behøvde å kjøre alle turer. Nå går det fulle busser, forteller Eriksson.

Blir ikke lagt ned

Det er imidlertid vanskelig å si om Brukslinjens suksess har fått noen innvirkning på biltrafikken i området. Det eksisterte nemlig ingen god statistikk over trafikk tall før linjen ble etablert.

— Jeg tror likevel at virkningen er marginal. Kollektivtrafikken har en markedsandel på bare 11-12 prosent på regional pendling, forteller Eriksson.

Uansett ser det ut til at gratisbusslinjen får fortsette. Eva Hjortsberg i Hallstahammar kommune tar nå over ansvaret for linjen fra denne kommunens side, og hun er sikker i sin sak.

Transportsjef Hans Eriksson i Västerås bykommune følger Jan Barklund og Eva Hjortsberg fra Hallstahammar kommune på en tur ut i området. (Foto: Kristian S. Aas)

— Det er ingen som foreslår å legge ned denne linjen. Den vil fortsette, men det er usikkert om tilbudet blir ytterligere utvidet, sier Hjortsberg.

— Linjen kommer til å fortsette. Hvem skulle tro at det var mulig å tjene penger på nulltakst?, ler Hans Eriksson.

Brukslinjen korresponderer med tog og andre busser i Kolbäck hver time. Her er Jan Barklund på vei inn på bussen. (Foto: Kristian S. Aas)

Gratis buss Suksessforsøk ble stoppet

is buss mellom sine tettsteder. Da vokste busstrafik-

I Kristinehamn i Värmland forsøkte også politikerne seg med gratis buss. Til tross for doubling i antall passasjerer ble forsøket stoppet.

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

— På andre halvdel av 90-tallet prøvde vi å finne ut hva vi kunne gjøre med reisevanene i Kristinehamn. Bussene gikk halvtomme eller tomme, og vi ville påvirke folk til å velge buss. Da vi forsøkte å undersøke andre sammenlignbare steder som hadde gratisbuss, og ikke fant noen, ønsket vi å gjøre et forsøk i full skala, forteller Lars Nilsson i Kristinehamns kommune.

— Umiddelbar suksess

Den lille byen med rundt 24 000 innbyggere ligger ved Nordens største innsjø Vänern, rundt en halv time fra regionsenteret Karlstad. Den hyggelige byen har et begrenset bussystem, som slutter å gå rundt klokken sju på kvelden. Nylig ble trafikken på søndager lagt ned. Men fra 1997 til 2001 var det sving på bussene

— Da vi innførte nulltakst 1. juni 1997 ble det umiddelbar suksess. Antall passasjerer ble fordoblet, og vi behøvde ikke øke kapasiteten nevneverdig fordi det allerede var ledig kapasitet på rutene. Men omleggingen betød ikke så mye for omlandet rundt byen. Her økte antall reiser bare med åtte prosent, sannsynligvis fordi frekvensen var dårligere enn i sentrum, sier Nilsson.

En million årlig

Bussforsøket kostet Kristinehamns kommune 1 million kroner ekstra per år. Bussene var i forveien subsidiert med 3 millioner i året.

— Forsøket var samfunnsøkonomisk lønnsomt, gjennom lavere biltrafikk og bedre utnyttelse av

Lars Nilsson, Kristinehamns kommune.
(Foto: Kristian S. Aas)

bussene, men det synes jo ikke på kommunens budsjetter. Derfor bestemte kommunestyret at takstene skulle gjeninnføres, men med en differensiering slik at det ble billig midt på dagen, men dyrere i rushtiden. Mange av busspassasjerene har forsvunnet, men vi har fortsatt en trafikkøkning på rundt 30 prosent sammenlignet med før forsøket, sier Nilsson.

30 prosent bilister på bussen

En reisevaneundersøkelse som ble gjort i forbindelse med forsøket viste at 30 prosent av de nye passasjerene ville ha reist med bil om bussen hadde kostet penger. Menn endret sine reisevaner mest, og for pensjonistene var gratisbussen et godt, sosialt tiltak.

— Jeg synes ikke vi skal gjeninnføre nulltaksten. De gamle griset mer i bussen før, og brukte den til sightseeing, forteller en bussjåfør.

Nilsson kan fortelle at spørsmålet om å ta bort billettene fortsatt diskuteres, men at trykket fra folk ikke er spesielt stort.

Kristinehamn kommune på bussen. Trafikken har vokst eventyrlig etter at gratisbussen Brukslinjen

Satser stort på moderne bytog

Ni milliarder kroner, eller en hel Gardermo-flyplass, skal satses på togutbygging i Malmö. Citytunneln heter prosjektet som skal styrke togtrafikken i Sveriges tredje største by.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

— Dette er ett av de største byggeprosjektene i Sverige noensinne. Totalt skal det bygges 17 kilometer ny jernbane, og seks av disse er en tospors tunnel under hele Malmö sentrum med to stasjoner. I tillegg blir det en ny stasjon på landjorda sør for byen, forteller Anders Mellberg. Han er informasjonssjef for Citytunnel-prosjektet.

Ny sentrumsstasjon

I dag ligger Malmøs eneste sentrale stasjon nord for sentrum, langt unna de største arbeidsplasser og handelssentrene. Citytunneln vil få en ny stasjon, Triangeln, som vil ligge like ved sykehuset, shoppingssentre og bussterminalen, og som vil bli Sveriges tredje mest trafikkerte togstasjon når tunnelen står ferdig. Boringen skjer ved hjelp av nesten 200 meter lange tunnelboremaskiner, som i tillegg til boringen støper en vanntett sjakt. Dermed unngås store problemer med vanninnslag i det porøse kalkberget under Malmö.

— Dette er et prosjekt som vil ha mye å si for Malmö. Det beregnes en nedgang i biltrafikken på tre prosent, sammenlignet med om tunnelen ikke hadde blitt bygd. Flere områder i Malmö blir betjent med tog, og tunnelen vil i tillegg gi en tidsbesparelse på rundt fem minutter ved reiser til Kastrup og København, forteller Mellberg.

Sosiale utfordringer

De siste 20 årene har Malmö ofte vært beskrevet som folkhemmet

Informasjonssjef Anders Mellberg i Citytunneln betrakter utstillingen om prosjektet, som er som et eget museum sentralt i Malmö. (Foto: Kristian S. Aas)

bakgård. Etter å ha mistet mange tusen industriarbeidsplasser på midten av åttitallet økte de sosiale problemene, kriminaliteten, arbeidsledigheten og mismotet i byen. Politikernes svar var å kjempe hardt for utbygging av Öresundsbroen og å etablere en høyskole. Samtidig ble det lagt til rette for lokal næringsutvikling, miljøtilpasset byutvikling og satsing på turisme.

— Byen har endret seg, og selv om det fortsatt er en del problemer har vi nå et rikt byliv og mye entreprenørvirksomhet og nyskaping. Malmö er nå en by i vekst, og Citytunneln gir mulighet for at byen kan vokse enda mer, gjennom den nye bydelen som planlegges rundt Hyllie stasjon, forteller Mellberg.

8 milliarder i året på tog

Ideen om en togtunnel under

Malmö kom på begynnelsen av 1990-tallet, og i 1994 ble man enige om å bygge den. Byggestart skjedde i mars i år, og i 2011 står banen klar.

Men Citytunneln er ikke det eneste, store jernbaneprojektet i Sverige for tiden. Botniabanan i de midtre delene av Norrland er kostnadsberegnet til 13,2 milliarder svenske kroner, og omfatter 19 mil nybygd jernbane. 7,5 milliarder skal brukes på to nye jernbanespor i tunnel under Stockholm, og 5,4 milliarder legges i tunnel under Hallandsåsen en time nord for Malmö.

Svenskene planlegger å bruke mer enn 8 milliarder norske kroner i året på jernbaneutbygging de neste årene. Til sammenligning vil Norge bruke i overkant av to og en halv milliard i året, noe som er det høyeste nivået på mange år i Norge.

Miljø med

Hvis du har levd miljøvennlig, anlegg for miljøtilpasset "kr"

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Nyutviklet, svensk teknologi basert på frysetørring utgjør basisen for det miljøvennlige alternativet til kremering. Kirkegårdssjefen i Jönköping kommune, Lennart Angselius, håper at anlegget skal bygges neste år, og stå klart til bruk i 2007.

— "Av jord er du kommet, til jord skal du bli" passer mye bedre med denne teknikken enn med tradisjonell kremering, forteller Angselius.

Kvitt kvikksølv

Teknologien er utviklet av biologen Susanne Wiigh-Mäsak. Hun har bakgrunn fra både industri og økologisk jordbruk, og har kombinert tidligere kjente teknologier for å kunne innlemme også døde mennesker i naturens kretsløp. I dag er krematorier de største kjente punktutslippene for kvikksølv, på grunn av amalgamfyllinger i tennene. Mennesket får mer og mer metall i seg, både tungmetaller fra forurensning og som medisinske reservedeler. Dette bør ikke komme ut i naturen.

— I tillegg er tradisjonen at man graver ned folk så dypt som mulig. Det fører til at forråtnelsen foregår uten rikelig tilgang på oksygen, og at usunne stoffer siver ned i grunnvannet. Med den nye metoden renses tungmetallene ut av kroppen, og den gjenværende massen begraves grunnere for å gi en raskere, mer aerob forråtnelse. Det er langt mer miljøvennlig, forklarer Angselius.

vennlig begravelse frysetørring

g gjennom et helt liv, hvorfor ikke begraves miljøvennlig? Jönköping i Sverige får nå verdens første "emasjon".

Formuldes raskere

Frysetørring er prinsippet bak den nye metoden. Den døde kjøles ned, og senkes deretter ned i flytende nitrogen, som holder en temperatur på minus 196 grader. En lett vibrasjon fører da til at kroppen blir pulverisert, hvorpå pulveret tørkes. De 70 prosentene av oss som består av vann, vil da fordampe.

— Etter dette kan vi plukke ut metallene som finnes i kroppen ved hjelp av en elektromagnet. Massen som blir igjen legges i en lett nedbrytbar kiste, for eksempel av maisstivelse, forklarer Angselius.

Det organiske materialet som begraves blir til jord i løpet av rundt ett og et halvt år. Dette er mye raskere enn ved tradisjonell begravelse.

— Fra et miljøsynspunkt er dette den i særklasse beste metoden. Det finnes fortsatt enkelte hindre i lovverket, fordi metoden er så ny at den ikke er beskrevet der. Den har ikke vært testet på mennesker før, men den er testet

Kirkegårdssjef Lennart Angselius i Jönköping viser frem urnegravene på Skogskyrkogården, en miljøtilpasset kirkegård med mange nye og fleksible løsninger. (Foto: Kristian S. Aas)

på griser, og det fungerte helt fint. Vi håper at lovendringsforslaget, som skal sørge for at metoden kommer inn i Sveriges begravelseslover, skal komme opp i Riksdagen tidlig neste år, forteller Angselius.

Stor interesse

Sverige er i det hele tatt mer åpen for nye metoder rundt begravelse, mener Angselius.

— 60 prosent av de som kremeres i Sverige, begraves ikke i private graver, men i minnelunder. I motsetning til i Norge har vi minnelunder med navneplaketter, slik at alle de gjenværende kan få et synlig minne etter den døde. I det hele tatt er det slik at kirkegårder og prosessen etter at du dør, må speile samfunnet. Folk må få det slik de ønsker. I Trondheim ble en gravsten med Hells Angels-motiv stoppet, mens i København har den avdøde Hells Angels-lederen i Danmark et tre meter

høyt monument med motorsykkelmotiver. Det er tydelig at Norge er mer konservative når det gjelder hva som skal skje med mennesker etter at de er døde, enn hva Sverige og Danmark er, sier Angselius.

Den internasjonale interessen for miljøvennlig begravelse er stor. Hver uke ringer det mennesker til Jönköping fra hele Sverige og vil bli begravd slik. Entreprenører som skal bygge ut begravelsesanlegg i andre land er interesserte i metoden. Og den svenske kirken bifaller initiativet.

— Kirken skal arbeide for et mer miljøvennlig samfunn, har de vedtatt. Sveriges erkebiskop ser ingen etiske betenkeligheter ved metoden, og jeg håper inderlig at anlegget kan stå ferdig i 2006-2007, sier Angselius.

Her, ved kapellet på Skogskyrkogården i Jönköping, skal anlegget for frysetørring av døde bygges, sannsynligvis til neste år. (Foto: Kristian S. Aas)

Söta bror i ann

Miljøviteren Hilde Ibsen ser tydelige paralleller mellom miljøvernets utvikling i Norge og Sverige, selv om utviklingen til tider har gått i ulike spor.

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Ibsen er ansatt ved Karlstads universitet, som dosent i historie på Institutt for natur og miljø. Men hun er norsk, har doktorgrad fra Universitetet i Oslo og har forfattet, blant andre ting, en lærebok i miljøhistorie. Hun underviser også om miljøpolitikken utvikling i Sverige, og har dermed god kunnskap om emnet i begge land. Hun ser en del klare forskjeller mellom Sverige og Norge i hvordan miljøvernet og miljøpolitikken har utviklet seg, selv om likhetene også er tydelige.

53 år tidligere med nasjonalparker

— Bevisstheten om miljøets betydning for menneskene kom som en forlengelse av helse- og hygienebevegelsen på slutten av 1800-tallet. Rundt 1900 ble det oppdaget forurensning i drikkevannskilder, noe som gjorde tiltak nødvendig. Da måtte man lære av hverandre hva som var nødvendig å gjøre. En annen inspirasjonskilde var den tyske professoren Hugo Conwentz, som hadde flere foredrag i Sverige, og inspirerte mange "naturvenner". Hans mål var å bevare naturen for fremtidige generasjoner, et poeng vi kjenner igjen fra debatten i dag, forteller Ibsen.

De første naturfredningslovene kom i 1909 i Sverige og i 1910 i Norge. Alt i alt følger landene hverandre gjennom denne perioden, og gjør ofte de samme tiltakene til samme tid. Med ett stort unntak: Sverige fikk Europas første nasjonalparker.

— Sverige fikk sine første ni nasjonalparker allerede i 1909. I Norge kom den første nasjonalparken, Rondane, i 1962, sier Ibsen.

Snevre interesser?

Hva var grunnen til dette store spriket? Ibsen mener at svenskenes nasjonalparkprosjekt var et ledd i nasjonsbyggingen, for å koble Norrland tettere til det mye tettere befolkede

Hilde Ibsen er norsk miljøhistoriker i Sverige. Hun mener miljøvernutviklingen i begge land har vært relativt parallell, men med en forsinkelse i Norge. (Foto: Kristian S. Aas)

Sør-Sverige. Men Norge burde ha de samme behovene, sier Ibsen.

— Naturvernet i Norge var også et nasjonalt anliggende, men verving av store områder som nasjonalparker skjedde ikke. Isteden ble det gjennomført punktverning av små, viktige områder. Prosessen ble ofte initiert av biologer og zoologer. Kanskje de først og fremst var opptatt av å ta vare på interessene innen sine egne fagfelt, og ikke var så opptatt av å bevare helheten i naturen?, spør Ibsen. Men hun har også hørt argumenter om at det var "nok

natur" i Norge.

Ikke prioritert på lang tid

I de økonomisk tunge årene i mellomkrigstiden var ikke naturvernet prioritert. Det samme skjedde i en periode etter 2. verdenskrig, da nazistene hadde benyttet naturverntanken som ledd i sin ideologiske samfunnsbygging.

— Naturvern ble assosiert med nazisme, og var derfor ikke "stilig" etter krigen, forteller Ibsen.

I løpet av 50-tallet ble lovverket justert og

et spor

nlte viktige forskjeller, blant annet innen partistruktur og

modernisert i begge land, men det var først på 60-tallet at det vi i dag kjenner som miljøverntankegangen slo gjennom.

— Tenkere og forfattere som William Voight, svenske Elin Wegner og ikke minst Rachel Carson bidro til å gjøre naturvern til miljøvern, og politisere dette. Forurensningsproblematikk ble aktualisert, og dette skjedde relativt parallellt i Norge og Sverige på 1960-tallet, forteller Ibsen.

En annen vekkerklokke for svensk opinion og svenske politikere var Hans Palmstiernas

pessimistisk betittelede bok "Plundring, svält, förgiftning" fra 1967. Boken tok ikke bare opp lokal forurensning, men så også på klimaproblemer, sosiale problemer og fordelingsproblemer som kunne skape miljøforstyrrelser i fremtiden. Sverige hadde også Rolf Edberg, som var en sentral miljøskribent, økosof og landshövding (fylkesmann) i Värmland mellom 1967 og 1977.

Miljøvern blir formelt

Det svenske Naturvårdsverket, som er regjeringens sentrale miljømyndighet, ble dannet i 1967. De fyller oppgaver som i Norge tas av Direktoratet for naturforvaltning og Statens forurensningstilsyn. Norge fikk sitt miljøverndepartement i 1972, og dette var verdens første. Begge land var altså tidlig ute med å institusjonalisere miljøvernet. Likevel kom et nytt skille i landenes utvikling i miljøspørsmål.

— I Norge ble vassdragsdebatten og aktivismen sterke symbolsaker for naturvernet. Sivil ulydighet var mer akseptert i Norge, mens svensker ikke akkurat er kjente for å være sivilt ulydige. Jeg tror ikke det er mange svenske professorer som har lenket seg fast. I Sverige fantes det ingen Arne Næss eller Sigmund Kvaløy Setreng. Kampen om Mardøla, og senere Alta, ble de sterkeste konfliktsakene i den politiske debatten i Norge. I Sverige var det kamp om blant annet Vindelälven, men virkemidlene var underskriftskampanjer og stands. Det var mye mer stillferdige aksjoner i Sverige. Dette har preget miljødebatten helt til vår tid, sier Ibsen.

— I utakt etter oljen

Fremover mot vår tid har energipolitikken vært den mest omtalte miljøsak, og symbolsakene har vært viktige for begge land. Internasjonaliseringen av miljøvernet har også skutt fart. Den første, store, internasjonale miljøkonferansen ble holdt i Stockholm i 1972, samme år som Norge fikk sitt departement. Norge fikk en fjær i hatten i forbindelse med Brundtlandkommisjonen i 1987, og var først ute med å introdusere miljø i bistandspolitikken. Sverige, derimot, satset mer på alternative energikilder.

— Jeg tror utviklingen på energisiden kom i utakt etter at Norge fant oljen. Det er et stort establishment i Norge som har økonomiske interesser i oljen, og dermed ikke vil satse så mye på alternativ energi som svenskene. I

media i dag er klima og energi den klart mest omdiskuterte miljøsak i Sverige, med blant annet atomkraftspørsmålet, klimagassutslipp og biobrensel som temaer. I Norge går mer av debatten rundt klassisk naturvern og rovdyr, selv om klimadebatten også eksisterer her, forteller Ibsen.

Miljøpartiet

I partipolitikken finner vi også en forskjell: Sverige har et eget miljøparti, som er stort og har innflytelse. I Norge har aldri Miljøpartiet De Grønne fått noen størrelse. Isteden har Norge et stort parti med representanter som ofte fornektet klimaeffektene, som ikke ser noen problemer med økte klimagassutslipp og gjerne vil utvinne mer olje (Fremskrittspartiet). Noe slikt, av en slik størrelse, finnes ikke i Sverige.

— Sverige har også vedtatt 15 nasjonale miljømålsettinger, som har blitt overført til fylkesnivå. De har fått en helhetlig miljølovgiving gjennom den såkalte "miljøbalken", og statsminister Göran Persson snakker om det "gröna folkhemmet", forteller Ibsen.

Mye vekst, lite livsstil

I dag mener Ibsen diskusjonen dreier seg for mye om teknologi og vekst i begge landene.

— Det som ikke diskuteres, er livsstilen. Teknologifisering har hjulpet på noe, blant annet kan vi bade i sjøen utenfor Oslo og Drammen igjen, men det er ingen sterke krefter som vil at vi skal forbruke mindre ressurser totalt, produsere mindre og konsumere mindre, sier Ibsen.

Ibsen tror ikke det vil komme noe stort fokus på livsstil og miljø.

— På 60- og 70-tallet tenkte flere alternativt, og snudde verden litt på hodet. Det gjør man ikke i dag. Mange mener i dag at vår frihet består i frihet til å forbruke, og ta frie valg som individ, men jeg tenker mer som Hannah Arendt: At frihet er friheten til å være politisk. Vi må bestemme oss: Hva skal friheten være frihet til? Politikken, og miljøpolitikken, nevnes nesten ikke i debatter om frihet i dag. Jeg tror at vårt felles ansvar for politikken ikke er så synlig i de nordiske land, fordi vi har hatt en så sterk stat. Dermed lever vi i den tro at "noen" tar seg av politikken. Men det er det vi som må gjøre, sier Ibsen.

Svenskene føre var – Norge etter snar

kommentar

ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

20 år etter at svenskene opprettet sin artsdatabank gjør Norge det samme. Mens svenskene støvsuger landet sitt for å kartlegge absolutt alle arter og samle kunnskapen om dem i 100 bind av det monumentale bokverket "Nasjonalnøkkelen", skal Norge sette i gang med å revidere den norske rødlisten. Det var svenskene ferdig med 11. mai i år, og resultatet foreligger såvel i bokform som i søkbar liste på internett.

Riksdagen kaster årlig mellom 20 og 40 millioner kroner etter biologene som kartlegger Sveriges flora og fauna. All kunnskap som kommer ut av dette skal inn i "Nasjonalnøkkelen". Hittil er det første bindet utgitt om sommerfugler, og to til kommer innen utgangen av året. Alle hundre bind skal være klare i løpet av 20 år. Da vet svenskene det aller meste om hva som befinner seg i landet av biologisk mangfold. I Norge er det knapt en krone som bevilges til samme type arbeid. Likevel har det norske Storting erklært at alt tap av biologisk mangfold skal være en relikv om bare fem år. Hvordan er det mulig når vi da ikke vet hvilke arter som utgjør det biologiske mangfoldet eller hvor det befinner seg hen? Har klarsynte hvasket politikerne i øret om hva som finnes hvor?

Skal man tro den sittende regjeringen og de nær foregående er det typisk norsk å være miljøvennlig og verne om norsk natur. Dagens regjering slår seg på brystet over at 12 prosent av Norge er vernet. Det er en økning på fire prosent de siste årene. Men når vi ikke vet hvor eller hva det biologiske mangfoldet i Norge er – kan vi da være sikre på at vi verner de mest

Svenskene har ordning og reda på bier og det meste annet som myldrer i naturen. I Norge brukes nesten ikke ressurser på å kartlegge det biologiske mangfoldet. (Foto: Photos.com)

utsatte artene? Eller verner vi de enkleste, konfliktløse områdene? Verner vi gråstein og uren, luren himmelturen? Hva med strandsoner, barskog, løvskog og Vefsna?

Forslaget til ny biomangfoldlov tar den norske naturen på alvor. Likevel kan vi allerede i dag spå at det blir hard drakamp om å få et lovverk på plass som bare så vidt er på EU-nivå. Når norske politikere i disse dager snakker natur er det mer i termer av gasskraft,

vannkraftutbygging og vei, vei og mere vei. Og tunnel og utbygging av Barentshavet, som vi i alle fall ikke vet hva rommer. Hva med en liten timeout for å forske og finne ut hva vi har? Sann som svenskene har gjort i 20 år allerede. Eller er det typisk svensk å verne om naturen? Slik som med den svenske ulven?

Les mer på nettet:
<http://www.artdata.slu.se>
<http://www.artsdatabanken.no/>

nettbus

Nettbus Østfold AS
pb. 403 • 1703 Sarpsborg
t: 69 13 77 00

TAKVINDUER
www.VELOUX.no

Vi som jobber på jernbanen er stolte
fordi vi også gjør en innsats
for et bedre miljø.

Norsk Jernbaneforbund

TENK FØR DU HANDLER!
SORTER FØR DU KASTER!

Telefon 75 11 39 50

Sør-Trøndelag
Fylkeskommune

NOFO
www.nof.no

Miljøjournalen

**Prøv et abonnement på
Norges eneste nyhetsmagasin
om natur- og miljøspørsmål ut 2005!**

For å tegne abonnement til kampanjepris:

www.miljojournalen.no

Vi lover deg nyhetssaker fra inn- og utland, samt et blad som går i dybden på viktige miljøspørsmål.

Blant sakene vi skal følge er miljøgifter, klimaendringer, bymiljø, transport, avfall og mat.

Tips, synspunkter eller leserbrev?
Skriv til: redaksjonen@naturvern.no

sitater

— **Spør du meg er debatten over. Vi kjenner vitenskapen, vi ser trusselen og vi vet at tiden for å gjøre noe er nå.**

På tide å terminere klimaendringene, mener Californias guvernør Arnold Schwarzenegger. (Associated Press)

— **Klimatrusselen blir veldig konkret når man får vite at land som Bangladesh kan forsvinne. Tony Blair har sagt at klimaendringer er verdenssamfunnets største utfordring. Jeg er enig med ham i dette.**

Statsminister Kjell Magne Bondevik har vært på klimaseminar på Svalbard. (Aftenposten)

— **ICES anbefaler at ingen fangst bør tas fra denne bestanden i 2006.**

Det internasjonale havforskningsrådet vil ha full stopp i fisket etter kysttorsk. Fra imr.no, hjemmesiden til Havforskningsinstituttet

— **Det skal godt gjøres å ikke få en torsk. Men det trenger du ikke si til barna.**

Norges Jeger- og Fiskerforbund vegrer seg mot havforskernes konklusjon i en verveannonse

— **De som velger å dyrke genmodifiserte vekster, må ikke samtidig få lov til å ta et valg på vegne av oss alle.**

Landbruksminister Lars Sponheim i debattinnlegg om genmat i Aftenposten.

— **Jeg velger kroppslukt framfor borse! Jeg har vært innpå både bjørn og ulv uten at de har sett meg, men så har de fått ferten av meg og det er som å sette en kniv i strupen på dem.**

Villmarking Lars Monsen med turtips til Blekkulfs Miljødetektiver.

Krangel om in

Denne uken sto et nytt slag i den politiske striden om et midlertidig importforbud som Regnskogfondet, Ap og SV vil ha. Midt i debatten: Norges forhold til WTO.

■ TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

I Norge er det lov å importere regnskogstømmer, hogget i verdens største skattkammer for biologisk mangfold. Imidlertid er det ikke politisk korrekt å benytte seg av tømmeret, og norske myndigheter har oppfordret forbrukere og næringsliv om å la være å gjøre dette. Staten selv har sagt at de skal holde seg langt unna slikt tømmer, men Statsbygg har brutt lovnaden to ganger de siste årene.

Vil ha midlertidig forbud

Regnskogfondet har lenge vært pådriver for et midlertidig forbud mot import av regnskogstømmer, og de har nå fått politisk støtte i Arbeiderpartiet og SV. Onsdag 8. juni, etter at Miljøjournalen gikk i trykken, behandlet to komiteer i Stortinget spørsmålet om Norge bør innføre et midlertidig importforbud mot regnskogstømmer: I energi- og miljøkomiteen i forbindelse med behandlingen av Rikets Miljøtilstand, samt i utenrikskomiteen etter et dokument-8 forslag fra SV. Selv om flere miljøvernministre har uttalt at et midlertidig importforbud er viktig, har dette ikke blitt innført. Problemet er Norges forhold til internasjonale handelsregler.

WTO, problem eller ikke?

Miljøverndepartementet sendte i mai ut en pressemelding der de vil "kartlegge virkemidler som kan redusere bruken av trevirke fra truet skog." De bedyrer at "Veien fram til et importforbud eller andre begrensninger er utfordrende. Det internasjonale handelsregelverket under WTO setter strenge grenser for hva Norge kan iverksette av nasjonale tiltak." Dette er både Regnskogfondet og lovutvalget som har laget forslaget til

naturmangfoldlov uenig i. De mener at spesielle nasjonale importforbud som er en oppfølging av internasjonale miljøavtaler ikke er i konflikt med det internasjonale handelsregelverket i WTO.

— Det må prøves en sak om dette i WTO. Dersom Norge innfører et midlertidig forbud kan vi sende viktige signaler til verden om at vi tar truslene mot regnskogen på alvor, sier Nils Hermann Ranum i Regnskogfondet.

— Det kan imidlertid se ut som Norge er for feige til å gjøre dette, og at vi frykter fokus på egen forvaltning av rovdyr, og for såvidt hvalfangst, sier Ranum.

Grensene mellom regnskogen og dyrket mark i Am

Regnskogenes tilstand

Feberen er høy i verdens regnskoger, og ser ikke ut til å gå ned med det første. Borneo som huser verdens eldste regnskog er i faresonen, og i Sentral-Afrika er tømmerhogstelskapene på full fart inn.

■ TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

I verden finnes det i dag tre områder med mer eller mindre intakt regnskog: Brasil, Sentral-Afrika og enkelte øyer i Asia. Konfliktene i Brasil, som huser verdens største regnskog, har vært mange og bitre dette siste halvåret. Drap, korrupsjon og ulovlig hogst er noen av ingrediensene i kampen om skogen. Avskogingen i fjor økte med seks prosent til 26 000 km², eller et område på størrelse med Troms fylke. Det er ikke lenger hamburgere som skogen viker plass for, men soya som Brasil er verdens ledende eksportør av.

Etter krig kommer hogst

I Sentral-Afrika har kampen om regnskogene så langt ikke kommet skikkelig i gang på grunn av krig og uroligheter som har holdt tømmerhogstelskapene på av-

stand. Nå begynner gemyttene å roe seg, og tømmerhogstelskapene er på full fart inn i verdens nest største regnskog. I Sentral-Afrika er det nå delt ut hogstkonsensjoner på halvparten av regnskogen, og Regnskogfondet regner med at vel ti prosent av skogen forsvant i årene mellom 1990 og 2000.

Forsvinner raskest

Raseringen av regnskogen har gått raskest i Asia. En tredjedel av skogen har forsvunnet de siste årene. Dette til tross for at de mest artsrike økosystemene i verden nettopp finnes her. Kampen om fastlandsskogene i en rekke land synes tapt, og øyene står nå for tur. Her er massiv ulovlig hogst dagligdags, og Regnskogfondet regner tapet av regnskogen som Sørøst-Asia mest alvorlige miljøproblem. Kilde: Nytt fra Regnskogfondet, 1:2005: Regnskogens tilstand

Import av regnskog

ud mot regnskogstømmer

Amazonas går linjalrett. (Foto: Per Fronth)

Borneo huser verdens eldste regnskog, men også her hogges det. (Foto: Brimas)

Treimportører må informere

Regnskogsfondet har fått full støtte fra klagenemda for miljøinformasjon: 11 norske importører av regnskogstømmer må ut med informasjon om hvor trærne de importerer kommer fra og miljøkonsekvensene av hogsten.

■ TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

I fjor høst sendte Regnskogfondet forespørsel til de norske regnskogsimportørene med spørsmål om hvor regnskogstømmeret deres kom fra og dokumentasjon på konsekvensene av hogsten for miljøet. 11 bedrifter var ikke villige til å gi ut slike opplysninger, hvorpå Regnskogfondet klagde de inn for klagenemda for miljøinformasjon. I mai kom vedtaket: De 11 importørene må svare Regnskogfondet frivillig i løpet av juni måned, ellers blir Namsmannen koblet inn i saken.

Tullinløkka rullet opp

— Vedtaket er en viktig seier for Regnskogfondet, og betyr at vi har krav på omfat-

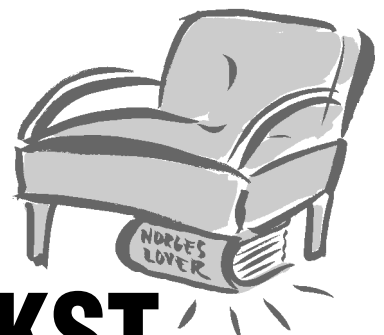
tende informasjon om vareutvalget og dokumentasjon på regnskogstømmerets opprinnelse, sier Nils Hermann Ranum, kampanjeansvarlig i Regnskogfondet.

Ranum forteller at Regnskogfondet aldri hadde kunnet avsløre Tullinløkka-skandalen, der Kunsthallen i regi av Statsbygg som byggherre ble bekledd med finér fra regnskogstømmer, uten informasjon fra importøren.

— Her hadde vi dokumentasjon fra leverandøren til Statsbygg, sier Ranum.

De 11 bedriftene som må ut med informasjon er: Interwood, Erling Hustvedt, Tre og finér, Rolf Vaagsæter, Oslo Finerfabrikk, Isene-Jordan, LA Lund, Fritzøe Engros, HF Blom, Skandinavisk treimport og Wilhelm Ramm.

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

KST MNDRE!

Det går an å reparere i stedet for å kjøpe nytt. Se www.greenmap.no
Kast mindre.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

Dør av luftforurensning

Foto: Photos.com

300.000 kinesere dør for tidlig hvert år på grunn av luftforurensning, viser tall fra Verdensbanken. Kina innehar rekord i antall forurensede byer: 16 av de 20 mest forurensede byene i verden finnes i Midtens Rike. I Miljøjournalen nr. 5 rettet vi fokus mot helseeffektene av luftforurensning: WHO har beregnet at EU kan spare svimlende 161 milliarder euro årlig ved å få ned tallet på europeere som dør på grunn av luftforurensning. Ifølge Verdensbanken er tilsvarende tall for Kina åtte prosent av brutto nasjonalprodukt på 1400 milliarder dollar. Kullfyrte kraftverk, forurensende kjemikaliefabrikker og økt trafikk er de største synderne. Trafikken øker kraftig, og vil trolig bidra mer og mer til forurensningen. I 1986 fantes det bare 3,5 millioner biler i hele Kina mot 26 millioner biler i dag. Dersom biltettheten i landet skal opp på USA sitt nivå svarer det 600 til 800 millioner biler i alt, melder Sveriges Radio.

Skogmøte uten suksess

Lars Sponheim er skuffet over ikke å ha fått på plass et mer forpliktende samarbeid om skog.

I nesten én uke la FNs skogforum sine hoder i bløt for å komme fram til et mer forpliktende samarbeid om bærekraftig forvaltning av verdens skogressurser. Til ingen nytte. Selv om flestparten av landene mener det er grunnleggende viktig å styrke

samarbeidet, var det ikke mulig å komme til enighet om hvordan dette skal gjennomføres.

- Dette er en stor skuffelse. Norge ønsker å gå i retning av en juridisk bindende avtale på globalt nivå. Selv om jeg visste det ville bli vanskelig å oppnå dette på møtet i New York, hadde jeg i det minste håpet på enighet om et mer forpliktende samarbeid. Resultatet viser at enkelte land ennå ikke har tilstrekkelig vilje til å bevare verdens skogressurser og få bukt med en fortsatt alarmende avskoging, sier landbruks- og matminister Lars Sponheim. Samarbeidet om bærekraftig skogforvaltning skjøt fart etter Rio-konferansen om miljø og bærekraftig utvikling i 1992. Landene er enige om mange tiltak som må gjennomføres for å styrke skogforvaltningen globalt. Utfordringen er å få fart på gjennomføringen.

Raser mot r

Norges Naturvernforbund har anmeldt en landstedsmillionær i Kragerø for miljøkriminalitet, etter at det har blitt drevet flatehogst i strandsonen på Skåtøy. Naturvernforbundet får støtte fra Fylkesmannens miljøvernavdeling i Telemark.

TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen i Telemark mener eiendommen på bildet ligger i et område som er regulert som landbruk -, natur- og friluftsområde, ifølge Kragerø Blad Vestmar. De bifaller sånn sett Norges Naturvernforbund som har anmeldt en landstedsmillionær for miljøkriminalitet.

— Jeg har aldri sett på maken til naturvandalisme og selvtekt. Flere hundre verneverdige trær, deriblant en rekke unike mastefuruer med en alder på 150 år, er

fjernet, og med dem både et unikt skjærgårdshabitat og en attraktiv utmarksstrand som i alle år har vært tilgjengelig for allmennheten. Det er hugget også på annen manns eiendom, og flere verneobjekter i form av fredete blomsterkolonier er utradert, sier generalsekretær i Norges Naturvernforbund, Tore Killingland.

Annen manns eiendom kan i dette tilfellet være staten selv, frykter miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen, og skal undersøke saken nærmere. Kragerø kommune er av den oppfatning at ingenting ulovlig har skjedd, ifølge uttalelser til Kragerø Blad Vestmar.

Strandsone til begjær og besvær

Nordmenn liker å bygge hytte og hus langs stranden. Ut mot havet. Kommunene liker tydeligvis at nordmenn bygger her og, selv om det er forbudt. Dispensasjonene ligger på 75 prosent.

TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Norges kystlinje er på 83 281 km. Det tilsvarer to ganger rundt jorda ved ekvator. 24 prosent av kystlinja er bygd ut innenfor strandsonen, som er beltet fra havet og 100 meter innover. Dette tilsvarer en halv gang rundt jorda ved

ekvator. SV-politikeren Lars Ege-land fra Vestfold mener en strandsone lik avstanden Oslo – Polarsirkelen har blitt bygd ut bare de siste 20 åra. Trygve Hegnar spår "en ventet priseksplosjon i strandsonen" også framover.

Prisrekorder

Et nyhetssøk på "strandsone"

asering av strandsoner

Ulovlig hogst, mener Per-Erik Schulze i Norges Naturvernforbund, etter befaring i strandsonen i Kragerø. (Foto: Jimmy Åsen, Kragerø Blad Vestmar)

viser at det er skrevet 583 artikler om fenomenet så langt i 2005. At strandsonen er til begjær viser priseksplosjonen på landsteder ved sjøen, med foreløpig rekord til Ola Mæle sitt landsted som ble solgt for 34 millioner kroner i fjor.

Utbygging i strandsonen er per definisjon forbudt i henhold til plan- og bygningsloven som også kalles "strandloven". Statistisk Sentralbyrå avslører i sin statistikk at dispensasjonene florerer. I fylker

som Sør-Trøndelag og Finmark er du mer eller mindre garantert dispensasjon så lenge du søker, der ble 100 prosent av søknadene innvilget i 2003. For hele landet under ett ble 74 prosent av dispensasjonene innvilget i 2003.

Statistisk Sentralbyrå slår fast at det er kystlinjen rundt de store byene som er mest utbygd, med kommunene innerst i Oslofjorden på topp på utbygging.

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

KJP MNDRE!

Trenger du alt du har tenkt å kjøpe?
Kan du ikke låne eller leie?
Kjøp mindre.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

Feil om bilavgifter og miljø

innlegg

KAJ-MARTIN GEORGSEN
Politisk rådgiver for finansministeren

Miljøjournalen avlegger finansministeren og meg en visitt i en lederkommentar i sist nummer. Påstanden er at Foss ikke er opptatt av Norges forpliktelser gjennom Kyoto-avtalen, noe som underbygges med dagens avgiftssystem for personbiler. Dette blir helt galt.

Våren 2003 vurderte en arbeidsgruppe om engangsavgiften kunne legges om slik at den stimulerer til anskaffelser av mer miljøvennlige biler. Engangsavgiften er sammensatt av tre komponenter: vekt, slagvolum og motoreffekt. Arbeidsgruppen som vurderte bilavgiftene så blant annet på om engangsavgiften bør differensieres etter miljøkennetegn for å stimulere til mer miljøvennlige biler. Gruppen vurderte spesielt å erstatte slagvolum i engangsavgiften med CO₂-utslipp.

Gruppen viste til beregninger som tydet på at en slik omlegging av engangsavgiften i begrenset grad vil bidra til at folk velger bil

med lavere CO₂-utslipp. I tillegg kunne de lokale utslippene til luft øke som følge av at det blir solgt flere dieselmotorer.

Gruppen pekte også på at manglende data for utslipp av CO₂ fra biler eldre enn 2000 kompliserer avgiftssystemet ved import av brukte biler. Arbeidsgruppen anbefalte derfor ikke å differensiere engangsavgiften etter CO₂-utslipp på kort sikt, men pekte på at dette kan vurderes på nytt om noen år. Det vil vi også gjøre.

At Miljøjournalen mener at de færreste som kjøper bil lar seg skremme av bensinprisene er for øvrig en virkelighetsbeskrivelse som er vanskelig å kjenne igjen i den løpende debatten om bensinavgifter. Det er tross alt slik at CO₂-utslipp i første rekke blir avgiftsbelagt gjennom CO₂-avgift på drivstoff, som er et presist virkemiddel for å avgiftsbelegge utslipp fra bilbruk. Og dermed så vil det være slik at de som kjøper biler som står for høye utslipp, betaler vesentlig mer enn de som velger mer miljøvennlige biler med lavt bensinforbruk. Når en legger til at disse bilene også får en høy engangsavgift som følge av de komponentene

som i dag utgjør engangsavgiften, blir det feil å hevde at det ikke er en sammenheng mellom dagens bilavgifter og premiering av miljømessig atferd.

CO₂-avgift på drivstoff er et presist virkemiddel for å avgiftsbelegge utslipp fra bilbruk, mener artikkelforfatteren. (Foto: Mick Tully)

Miljøanalyser

Jordforsk Lab tilbyr miljørelaterte analyser for både privat og offentlig sektor. Laboratoriet er akkreditert for analyse av en rekke miljøparametre som; kjemiske analyser av forurenset grunn, avløps- og drikkevann, slam, kompost mm. Jordforsk Lab kan tilby en rekke analyseparametre og komplette analysepakker knyttet til gjeldende forskrifter og direktiver. Ta kontakt med oss hvis du har et analysebehov.

Frederik A. Dahls vei 12, 1432 Ås
Tlf.: 64 94 81 00 Fax: 64 94 81 20
E-post: jordforsk@jordforsk.no
Internett: www.jordforsk.no

kort sagt

Lofoten

Miljøvernminister Knut Arild Hareide har fått rundt 70.000 brev og postkort fra inn- og utland, med budskap om å ta vare på miljøet i Lofoten. Bak postkortaksjonen står Greenpeace.

Samme Hareide vil nå forsøke å få ytre del av Lofoten inn på Unescos Verdensarvliste.

Kvikksølv

En tysk u-båt som ligger på 150 meters dyp utenfor Fedje i Nordhordland inneholder anslagsvis 64 tonn kvikksølv. Både Naturvernforbundet og en rekke lokalpolitikere krever at vraket må heves.

Folk

Jan-Gunnar Winther er ansatt som ny direktør ved Norsk Polarinstitut. Han kommer fra en stilling som forskningsdirektør samme sted.

Den omstridte danske økonomien Bjørn Lomborg skal delta i et EU-prosjekt der målet er å gi råd om hvordan unionens miljøinnsats bør prioriteres, skriver Politiken. Bak prosjektet står Det Europeiske Miljøagentur.

Rovdyr

Årets jervkull er ute av hiet. Registreringer tyder på mer jerv enn i fjor, særlig i de nordligste fylkene. Tidlig i juni er disse tallene klare: Nordland: 15 ynglinger mot ti i fjor. Finnmark: Åtte i år mot én i fjor. Nord-Trøndelag: Seks ynglinger mot to i fjor.

Den indiske regjeringen vil opprette et hvilehjem for gamle, slitne tigre på øya Jarkhali i Bengalbukta. Det er gjerne eldre tigre som blir farlige for mennesker, fordi de ikke lenger er like gode til å jakte.

Himmelrommet

Det amerikanske samferdselsdepartementet har foreslått en ny lov som skal forby reklame i himmelrommet, skriver dagbladet.no.

Vassdrag

Regjeringen og Arbeiderpartiet har gått inn for bygging av en ny overføringstunnel i Øvre Otta-vassdraget. Utbyggingsmotstanderne mener dette er et brudd med kompromissvedtaket fra 1999, da Stortinget gikk inn for halv utbygging.

Frihandel

ESA — organet som overvåker EØS-avtalen — skal etterforske om norskstøttede prosjekter innen enøk, vind og solkraft får mer subsidier enn EU-regler tillater.

En forskergruppe ved University of Manchester har laget en rapport om konsekvensene av pågående forhandlinger om frihandel i WTO. Ifølge forskerne vil det globale miljøet tape på økt frihandel, blant annet på grunn av økt transport, skriver www.nu.no.

Priser

Ann Norderhaug fikk Sabimas biomangfoldpris 2005. Prisen ble delt ut av Åshild Mathisen, politisk rådgiver i Miljøverndep-

Åshild Mathisen (tv) delte ut Sabimas biomangfoldpris til Ann Norderhaug. (Foto: Sabima)

artementet. Norderhaug arbeider ved Planteforsk og har spesialisert seg på artsmangfold i kulturlandskapet.

Fylkesordfører Jon Aasen i Møre og Romsdal er tildelt Natur og Ungdoms pris som månedens miljøverstering i mai, etter følgende hilsningstale til Fremskrittspartiets landsmøte: "Jeg gleder meg over at det er et parti som fra A til Å har tatt til fornuften når det gjelder klimautslipp".

Forbruk

Regjeringen og FrP vil fjerne avgiften på engangsflasker. Kritikere mener det norske

pantesystemet vil gå tapt, med konsekvenser for både miljø og arbeidsplasser.

Trafikk

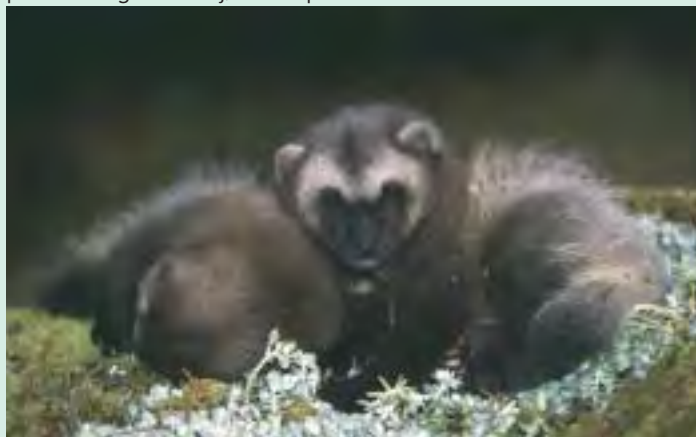
De første hydrogenrevne personbilene vil trolig rulle på norske veier neste år. Dette ifølge samferdselsminister Torild Skogsholm, som blant annet vil opprette en tankstasjon for hydrogenbiler i Grenland.

En gruppe prester fra Bjørgvin bispedømme syklet nylig fra Bergen til Oslo, for å markere sin støtte til et forslag om å innføre kilometergodtgjørelse for arbeidstakere som sykler på jobb.

EU vil trolig foreslå at flytrafikk må inkluderes i systemet for handel med CO₂-kvoter, men først etter 2012. I dag er flyenes CO₂-utslipp ikke regulert.

Miljøkrim

En 56 år gammel mann fra Kragerø er i Vest-Telemark tingrett dømt til to års fengsel for svindel og miljøkriminalitet. Han er også dømt til å betale 3,5 millioner kroner til staten.

Flere jervkull i år enn i fjor. (Foto: photos.com.)

Norske landskap

— Jeg hadde egentlig ikke tenkt å male kritiske bilder denne gangen, sier Einar Sigstad, aktuell med utstillingen "Norske Landskap" i Lillehammer Kunstmuseum.

— Men så ble det visst noen likevel.

Olden. Einar Sigstad. (Foto: Jørn Hagen)

■ TEKST: **JON BJARTNES**
jb@naturvern.no

De siste 15 årene har kunstmaleren Einar Sigstad markert seg på Høstutstillingen og med diverse separatutstillinger, og fått mye omtale. Bildene hans er iøynefallende: Store og fargerike, malt i en realistisk stil, men gjerne med noen innlagte snodigheter.

Merkelig

Sigstads motiver er som regel hentet fra naturen, enten det handler om dyr, fugl eller landskaper. Men selv om skildringene av skoger, fjell og fjorder er naturtro, er det stadig også

noe merkelig med dem; mer eller mindre skjulte tegn som gjør at folk blir stående og kikke. Noen ganger er det morsomt, andre ganger mer til ettertanke. Og noen ganger er det politisk. Men det skulle det ikke bli denne gangen.

— Jeg ville at bildene til denne utstillingen skulle bli litt underfundige. Kritiske bilder kan bli litt ...flate. Så det var ikke meningen. Men det var noen som bare kom likevel, sier Einar Sigstad.

Serveringsklart

Resultatet kan du nå se her i Miljøjournalen: På bildet som heter *Olden* har noe skjedd med

bestikket; — naturens fineste rett, kommenterer Sigstad. På bildene Utsikt I og Utsikt II får vi to versjoner av samme panorama; nemlig utsikten man får hvis man kjører Strynefjellsveien vestover, kommer ut av tunnelen og ser i retning Stryn.

Utstillingen Norske Landskap henger i Lillehammer Kunstmuseum fram til 28. august. Alle maleriene er nye og laget for kunstmuseets store sal.

I forbindelse med utstillingen er det også laget en bok med Sigstads bilder og tekst av Cecilie Skeide. Tittelen er "Einar Sigstad – maleri. Norske landskap i lys av betrakterens rolle".

Utsikt I. Einar Sigstad. (Foto: Jørn Hagen)

Utsikt II. Einar Sigstad. (Foto: Jørn Hagen)

Vil kclone gepard

Nå vil indiske forskere kclone verdens raskeste pattedyr: Geparden.

■ TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

I 1962 ble geparden erklært utryddet i India. Årsaken var jakt. Nå vil indiske forskere kclone en gepard fra en iransk dyrehage. De håper dette kan være en måte å bringe geparden tilbake til India på. Geparden, som er verdens raskeste pattedyr, er i dag sterkt utrydningstruet over det meste av jorda. 12 000 til 15 000 geparder lever vilt i Afrika, men i resten av sitt tidligere utbredelsesområde, som omfattet Asia og Midt-Østen, kan den nå bare sees i dyreparker. Dette er første gang India prøver seg på kloning av dyr, melder Reuters.

(Foto: Photos.com)

Ny apeart i Afrika

En hittil totalt ukjent apekatt er nettopp oppdaget i fjellområdene sør i Tanzania. Biologene fryder seg enn så lenge: Arten er ikke før funnet, før den er erklært for utrydningstruet.

■ TEKST: ELISABETH K. ANDERSEN
eka@naturvern.no

Apekatten har fått det klingende navnet fjellmangabey fordi den lever høyt til fjells i den sørlige delen av Tanzania. 2450 meter over havet trives den, gjerne høyt oppe i kronene på trær som strekker seg 50 meter mot himmelen. Forskerne tror arten er en nær slektning av bavianfamilien. Trolig teller ikke den nyoppdagede arten mer enn 1000 individer totalt, og forskerne frykter at fjellmangabeyen er i ferd med å bli utrydningstruet, skriver BBC News.

Kjent lokalt

Selv om arten har vært ukjent for

Vesten har den lokale befolkningen visst om apekatten, som de kaller for Kipunji. Det var på bakgrunn av lokale jegeres fortellinger om dyret at ikke bare én, men to forskningsgrupper fra USA, har vært på apekattjakt i de tanzanianske fjellene de siste årene. De ble kronet med hell i søket i fjor, og har nå publisert forskningen på apekatten i anerkjente *Science*.

Ute av syne så lenge

At apekatten har unnsuppet søkelyset fra biologene fram til i dag har skapt sjokkbølger blant yrkesgruppen, som er mildt sagt kollektivt overrasket over funnet.

Finnerne ber om at arten

snarest blir ført opp på rødlista til IUCN, verdens naturvernunion. Områdene fjellmangabeyen lever i er truet av ulovlig hogst, og de

lokale jegerne jakter gjerne en fjellmangabey eller to for kjøttet sin del.

Den kjente fetteren: Fjellmangabeyen er trolig en nær slektning av denne arten apekatt på bildet som kalles for gyllen mangabey

fakta

- 90 cm høy, med like lang hale
- Lever kun i trær i fjellområdene sør i Tanzania
- Har sort ansikt på brun kropp, med hvit mage
- Tykk, lang pels tilpasset fjellklimaet
- Har et unikt lokkerop som kan sammenlignes med et "tut-rop", ifølge forskerne som fant den